

Publieke productie en persoonlijk profijt. De productie van publieke diensten en profijt van de overheid, 1990-2003, Bob Kuhry en Evert Pommer, m.m.v. Jedid-Jah Jonker en John Stevens. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, oktober 2006.

Bijlagen

Bijlage A	Gegevensbestand quartaire sector.....	2
Bijlage B	Meting van de productie	6
Tabel B.1	Overzicht productindicatoren	10
Bijlage C	Kosten, ingezette middelen, relatieve kostprijs en productiviteit.....	14
C.1	Kosten en ingezette middelen	14
C.2	Relatieve kostprijs en productiviteit	15
Bijlage D	Detailcijfers quartaire sector.....	19
Tabel D.1	Index productie	19
Tabel D.2	Index personeel, gecorrigeerd voor arbeidsduur.....	21
Tabel D.3	Index reële kosten per product.....	23
Tabel D.4	Componenten reële kosten per product, 1990-2003 (in procenten).....	25
Bijlage E	Profijt van de overheid naar andere kenmerken	28
E1	Secundair inkomen van huishoudens in 10%-groepen	28
E2	Gestandaardiseerd inkomen van huishoudens in 10%-groepen.....	34
E3	Belangrijkste inkomensbron	41
E4	Samenstelling huishouden	47
E5	Leeftijd kostwinner	53
E6	Geslacht	59
Noten	66

Bijlage A Gegevensbestand quartaire sector

Het gegevensbestand Quartaire Sector is de afgelopen vijftien jaar opgebouwd door het Sociaal en Cultureel Planbureau en is gebaseerd op CBS-cijfers, gegevens uit de rijksbegroting, gegevens uit jaarverslagen en dergelijke. Het omvat gegevens met betrekking tot de volgende onderwerpen: onderwijs, onderzoek, zorg, welzijn, politie en justitie, belastingdienst, sociale zekerheid, cultuur, sport, openbaar vervoer.

Deze sectorale gegevens hebben betrekking op productie en/of gebruik, financiering (collectief en privaat), kosten (personele, materiële kosten en kapitaallasten) en personeel (arbeidsjaren totaal, arbeidsjaren werknemers, werkzame personen).

Daarnaast zijn gegevens opgenomen over lonen, prijzen en arbeidsduur; deelsectortotalen (afgeleid uit de Nationale rekeningen van het CBS), collectieve inkomsten en uitgaven (eveneens afkomstig uit de Nationale rekeningen) en diverse macrolekken (bevolking, werklozen, bbp, minimumlonen, enz.).

Bij de opbouw van de databank wordt onderscheid gemaakt tussen basisreeksen die direct afkomstig zijn uit externe bron en afgeleide reeksen die uit de basisreeksen zijn berekend. Veelvoorkomende bewerkingen zijn het koppelen van reeksen (d.w.z. het proportioneel ophogen van een reeks volgens een oude definitie tot het niveau van een reeks volgens een nieuwe definitie), het optellen van reeksen, het berekenen van restcategorieën, alsmede het berekenen van gewogen totalen en jaargemiddelden. Meer specifieke bewerkingen zijn het berekenen van loonkostenindices uit loonindices (verwerking van sociale lasten werkgever), het berekenen van geschatte personeelsaantallen uit personeelskosten en invulling van missende getallen door inter- en extrapolatie.

Onderwijs

Recente bronnen

- CBS: Jaarboek onderwijs in cijfers
- CBS: Detailcijfers Nationale rekeningen (per mail)
- CBS: StatLine
- CBS: Interne gegevens
- ministerie van OCenW: Referentieraming
- ministerie van OCenW: Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in kerncijfers
- ministerie van OCenW: Begroting
- ministerie van Landbouw, Visserij en Natuurbeheer: Begroting
- Vereniging van Samenwerkende Universiteiten (VSNU): Kengetallen universitair onderzoek

Oudere bronnen

- CBS: Zakboek onderwijsstatistieken
- CBS: Statistisch bulletin
- CBS: Vijfentachtig jaren statistiek in tijdreeksen
- CBS: Statistiek van de uitgaven van de overheid voor onderwijs
- CBS: Statistiek van het gewoon lager onderwijs
- CBS: Statistiek van het basisonderwijs; scholen en leerlingen
- CBS: Statistiek van het basisonderwijs, het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs; scholen en leerlingen / personeel
- CBS: Statistiek van het buitengewoon onderwijs
- CBS: Statistiek van het vwo, havo en mavo; scholen en leerlingen / in-, door- en uitstroom van leerlingen / leraren en bevoegdheidssituatie / personeel
- CBS: Statistiek van het lager beroepsonderwijs; scholen leerlingen en examens / personeel
- CBS: Statistiek van het middelbaar beroepsonderwijs; scholen en leerlingen / personeel
- CBS: Statistiek van het hoger beroepsonderwijs
- CBS: Statistiek van het wetenschappelijk onderwijs
- CBS: Wetenschappelijk Onderwijs Personeels Informatie (WOPI)

Zorg

Recente bronnen

- CBS: Vademecum gezondheidsstatistieken
- CBS: Kosten en financiering van de gezondheidszorg
- CBS: Statistisch Jaarboek
- CBS: Statistiek van de verzorgingshuizen (voorheen bejaardenoorden)
- CBS: Jaarboek thuiszorg
- CBS: StatLine
- CBS: Interne gegevens
- Prismant: Verpleeghuizen in cijfers
- Centraal Administratie Kantoor AWBZ: Jaarverslag
- ministerie van VWS (voorheen WVC): Zorgnota (voorheen: Jaaroverzicht Zorg)
- ministerie van VWS (voorheen WVC): Begroting
- ministerie van VWS (voorheen WVC): Interne gegevens

Oudere bronnen

- CBS: *Maandbericht gezondheidsstatistiek*
- CBS: Statistiek gezinsverzorging en gezinshulp
- CBS: *Sociaal-culturele berichten*
- CBS: 90 jaren in tijdreeksen (floppy)
- CBS: Statistiek intramurale gezondheidszorg
- ministerie van VWS: Financieel overzicht van de (gezondheids)zorg (en de maatschappelijke dienstverlening)
- ministerie van VWS: Kraamzorg verleend door kraamcentra
- Centraal orgaan tarieven gezondheidszorg: Jaarverslag
- Nederlands centrum voor geestelijke volksgezondheid: *Geestelijke gezondheidszorg in getallen*.
- NZI: Statistiek personeelssterkte
- NZI: *De intramurale gezondheidszorg in cijfers*
- NZI: geschatte cijfers
- Nivel: Cijfers uit de registratie van beroepen in de eerstelijnsgezondheidszorg
- LVT (Landelijke vereniging thuiszorg): *Jaarboek thuiszorg*
- SIG: *Jaarboek verpleeghuizen*

Welzijn

- CBS: Statistisch zakboek
- CBS: Statistiek kindercentra
- ministerie van WVC: Financieel overzicht Jeugdhulpverlening (tot 1990)
- Stichting registratie jeugdvoorzieningen: Trendrapporten jeugdhulpverlening

Politie en justitie

Recente bronnen

- CBS: Brandweerstatistiek
- CBS: Statistisch Jaarboek
- CBS: StatLine
- CBS: interne gegevens
- ministerie van Binnenlandse Zaken: Begrotingen
- ministerie van Justitie: Begrotingen
- ministerie van Justitie: Financiële en kwantitatieve gegevens
- ministerie van Justitie: Interne gegevens

Oudere bronnen

- CBS: Maandstatistiek van politie, justitie en brandweer
- CBS: Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid
- CBS: Recht en statistiek
- CBS: Statistisch jaarboek rechtsbescherming
- CBS: Burgerlijke en administratieve rechtspraak
- CBS: Criminaliteit en strafrechtspleging
- CBS: Justitiële statistiek
- CBS: Criminele statistiek
- CBS: Gevangenisstatistiek
- ministerie van Justitie: Gevangenisstraffen en voorlopige hechtenis

Sociale zekerheid

Recente bronnen

- CBS: Statistisch jaarboek
- CBS: Sociaal-economische maandstatistiek
- CBS: Statistiek sociale verzekering, pensioenverzekering, levensverzekering
- CPB: Centraal economisch plan,
- Raden van Arbeid en Sociale Verzekeringsbank: Jaarverslagen
- GAK: Jaarverslagen
- Arbeidsvoorziening: Financieel Jaarverslag Arbeidsvoorziening
- Arbeidsvoorziening: Interne gegevens
- Nationaal overlegorgaan sociale werkvoorziening: Brancherapporten
- ministerie van SoZaWe: (Financiële) *Nota sociale zekerheid*
- ministerie van SoZaWe: *Rapportage arbeidsmarkt*
- ministerie van SoZaWe: Begrotingen
- ministerie van SoZaWe: Interne gegevens

Oudere bronnen

- CBS: Vijfentachtig jaren statistiek in tijdreeksen
- ministerie van SoZaWe: Kwartaal- en jaarrapportage sociale werkvoorziening
- CBS: Statistiek der gemeenterekeningen (tot 1985)
- CBS: statistiek werkzame personen (tot 1983)

Cultuur

Recente bronnen

- CBS: Statistisch zakboek / Statistisch jaarboek
- CBS: StatLine

Oudere bronnen

- CBS: Statistiek inkomsten en uitgaven van de overheid voor cultuur en recreatie
- CBS: Statistiek van de openbare bibliotheken
- Statistiek podiumkunsten
- CBS: Interne gegevens bibliotheken
- CBS: Interne gegevens uit het Doorlopend Budget Onderzoek
- CBS: Negentig jaren statistiek in tijdreeksen (floppy)
- CBS: Sociaal-culturele berichten 1993-16
- CBS: Sociaal-culturele berichten 1994-1
- CBS: Sociaal-culturele berichten 1994-8

Sport

Recente bronnen

- CBS: Statistisch jaarboek
- CBS: StatLine

Oudere bronnen

- CBS: Statistiek inkomsten en uitgaven van de overheid voor cultuur en recreatie
- CBS: Statistiek zweminrichtingen
- CBS: Statistiek sportaccommodaties
- CBS: Sociaal-culturele berichten 1994-8
- CBS: Interne gegevens uit het Doorlopend budget onderzoek
- Nederlands Olympisch Comité /Nederlandse Sportfederatie: Leden sportbonden

Openbaar vervoer

- CBS: Statistisch jaarboek
- CBS: StatLine
- KNV (voorheen KNVTO): Kerncijfers personenvervoer (tot 1997)
- Nederlandse Spoorwegen: Jaarverslagen
- Nederlandse Spoorwegen: Interne gegevens

Asielzoekers

- Jaarverslagen Immigratie- en naturalisatie dienst
- Jaarverslagen Centraal orgaan opvang asielzoekers
- Rijksbegroting Justitie (vroeger ook WVC)

Belastingdienst

- Belastingdienst: jaarverslagen
- Belastingdienst: interne gegevens
- ministerie van Financiën: begroting

Arbeidsduur, lonen en prijzen

- CBS: Nationale Rekeningen
- CBS: Sociaal-economische maandstatistiek
- CBS: Maandstatistiek van de prijzen
- CBS: Tachtig jaren statistiek in tijdreeksen
- CBS: Negentig jaren statistiek in tijdreeksen

Deelsector-totalen

Collectieve inkomsten en uitgaven

- CBS: Nationale rekeningen (boeken)
- CBS: Nationale rekeningen (per mail: digitale versie)
- CBS: Nationale rekeningen (per mail: uitgebreide Input-Output-matrices)

Macrogegevens

- CBS: Maandstatistiek van de bevolking
- CBS: Nationale Rekeningen
- CBS: Statistisch jaarboek
- CBS: StatLine
- CPB: Reeksen uit Centraal economisch plan

Bijlage B Meting van de productie

Bij een productieproces kan een onderscheid worden gemaakt tussen ingezette middelen (input), proces (throughput), product (output) en effect (Platform Beleidsanalyse 1990; Haselbekke et al. 1990). In dit rapport komen vooral de output en de input aan de orde en de verhouding daartussen, de productiviteit.

In de marktsector kan het productievolume worden afgeleid uit de marktwaarde van de betreffende goederen. Tijdreeksen kunnen dan worden gevonden door de opbrengst te defleren met het corresponderende prijsindexcijfer. Het Centraal Bureau voor de Statistiek levert jaarlijks een groot aantal prijsindexcijfers voor uiteenlopende goederen en diensten. Een dergelijke benadering kan ook bij quartaire diensten worden gevolgd voorzover sprake is van kostendekkende prijzen en marktconforme condities en voorzover een adequaat prijsindexcijfer beschikbaar is. In het onderhavige rapport wordt een dergelijke benadering gevolgd voor de verstrekking van geneesmiddelen. Een andere mogelijke toepassing betreft het productievolume bij (uitbesteding van) infrastructurele werken (onderhoud van wegen, waterwegen en dijken).

Omdat de diensten die door de quartaire sector worden geproduceerd doorgaans niet op de vrije markt worden verhandeld, is hun marktwaarde meestal niet bekend. De waarde van de productie kan dan niet in geld worden uitgedrukt. Daarom wordt gebruikgemaakt van fysieke *productindicatoren*. Dit is een verzamelterm die betrekking heeft op verschillende typen indicatoren, die als directe of indirecte maat voor de productie kunnen gelden. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen:

- 1 prestatie-indicatoren, die te maken hebben met de geleverde eindproducten;
- 2 gebruiksindicatoren, die te maken hebben met de afnemers van de diensten;
- 3 procesindicatoren, die te maken hebben met verrichte werkzaamheden of tussenproducten;
- 4 inputindicatoren, die te maken hebben met ingezette middelen;
- 5 normeringsindicatoren, die de productie relateren aan een externe norm.

Prestatie-indicatoren hebben betrekking op het eindproduct van de dienstverlening. Als zodanig zijn zij het meest geschikt om de doelmatigheid van de dienstverlening te toetsen. Voorbeelden van prestatie-indicatoren zijn het aantal succesvol behandelde patiënten, het aantal behaalde diploma's in het onderwijs of het aantal uitvoeringen bij concerten.

Gebruiksindicatoren hebben niet zozeer betrekking op de eigenlijke productie, als wel op het aantal afnemers van producten. Daarmee zijn ze bij uitstek geschikt voor analyses en ramingen van de vraag naar diensten. Voorbeelden van gebruiksindicatoren zijn het aantal patiënten in ziekenhuizen, het aantal leerlingen in het onderwijs en het aantal toehoorders bij concerten. Gebruiksindicatoren zijn in veel gevallen redelijk tot goed bruikbaar als maatstaven voor de productie. Als het aantal opnamen in ziekenhuizen of het aantal leerlingen in het onderwijs als maat voor de productie wordt gekozen, wordt impliciet verondersteld dat de genezingskans of het slaagpercentage constant is.

Procesindicatoren kunnen betrekking hebben op verrichte taken en daarmee een maat zijn voor de inspanningen van het betrokken personeel. Voorbeelden van procesindicatoren is het aantal verrichtingen in ziekenhuizen of het aantal gegeven lessen in het onderwijs. In sommige gevallen kunnen procesindicatoren gebruikt worden als indicator voor de productie. In het geval van de thuiszorg, bijvoorbeeld, kan de productie worden gemeten via het aantal contacturen van het personeel. De impliciete veronderstelling is dan dat het personeel per contactuur een constante hoeveelheid werk verzet.

Voorbeelden van *inputindicatoren* zijn ingezet personeel en ingezette materiële middelen. Bij gebrek aan marktconforme prijzen voor overheidsdiensten waardeert het Centraal Bureau voor de Statistiek deze bijvoorbeeld in het kader van de Nationale Rekeningen op basis van de ingezette middelen. Voor het huidige doel is een dergelijke benadering over het algemeen niet zinvol: de doelmatigheid van uitgaven kan nu eenmaal niet worden getoetst aan de hand van de uitgaven zelf.

Normeringsindicatoren zijn in Kuhry en Van der Torre (2001) geïntroduceerd in antwoord op specifieke problemen die optreden bij de meting van het product van voorwaardescheppende activiteiten van overheden (zoals het opstellen van regels en wetten, vervaardigen van beleidsnota's en ontwikkelen van bestemmingsplannen). Als ruwe proxy voor het productievolume kan in zulke gevallen gebruik worden gemaakt van indicatoren als de omvang van de potentiële doelgroep, het totaal aantal inwoners, of de totale landoppervlakte.

Het gebruik van de genoemde indicatoren hangt samen met de aard van de betreffende werkzaamheden. Bij diensten als onderwijs en zorg, waarbij sprake is van individuele dienstverlening aan burgers kan de productie worden gemeten met behulp van prestatie- of gebruiksindicatoren. Bij overheden is sprake van een grote diversiteit van geleverde diensten. Kuhry en Van der Torre (2001) onderscheiden de volgende drie typen activiteiten van overheden:

- 1 uitvoerende activiteiten
- 2 aansturende activiteiten
- 3 voorwaardescheppende activiteiten

Bij uitvoerende activiteiten is in de regel sprake van *individuele dienstverlening* aan burgers of bedrijven. Als het al niet mogelijk is om prestatie-indicatoren te meten, kunnen in ieder geval gebruiksindicatoren worden gehanteerd: het aantal gebruikers of het aantal malen dat gebruik gemaakt is van de betreffende dienst. Een belangrijk kengetal zijn in dit geval de kosten per product of gebruiker.

In het tweede geval, ook wel aangeduid als *intermediaire dienstverlening* (De Groot en Goudriaan 1991) worden externe productieprocessen *aangestuurd*, maar zijn de producten zelf minder tastbaar. Het is niet erg zinvol om de productie in dergelijke gevallen te meten in termen van procesindicatoren als het aantal overlegbijeenkomsten of het aantal circulaire. Wel kunnen dergelijke aansturende activiteiten van de overheid worden gerelateerd aan het productievolume van de aangestuurde processen. Behalve uitvoeringskosten per product of gebruiker kunnen dan aanstuuringskosten per product of gebruiker worden berekend of kunnen de aanstuuringskosten worden uitgedrukt als percentage van de uitvoeringskosten.¹

Bij *voorwaardescheppende activiteiten* zoals het opstellen van bestemmingsplannen, het uitbrengen van veiligheidsnota's, en wetgevende activiteiten hebben we in feite te maken met voorbeelden van *collectieve goederen*. In dit geval kan de productie alleen worden benaderd via proces-, input- of normeringsindicatoren. In plaats van een kengetal als de kosten per product krijg je dan te maken met kengetallen als de kosten per inwoner.

Specifieke problemen die optreden bij de meting van de productie hebben betrekking op:

- 1 heterogeniteit
- 2 kwaliteit
- 3 doeltreffendheid

Er is sprake van *heterogeniteit* als een bepaalde producent verschillende producten of producttypen voortbrengt. Zo kan in de zorg onderscheid worden gemaakt naar zorgzwaarte of diagnosecategorie van patiënten, bij de politie naar soorten misdrijf, en bij het onderwijs en de arbeidsvoorziening naar doelgroepen. Dit loopt op tot meer dan dertig producttypen in het geval van de belastingdienst. Het is noodzakelijk de productie op één noemer te brengen. In de marktsector is dat geen probleem omdat de afzonderlijke producten kunnen worden gewogen met hun waarde, de marktprijs. Bij de meeste quartaire diensten is dat niet mogelijk en moeten de afzonderlijke productcategorieën gewogen worden opgeteld met behulp van de ingezette middelen (bij voorkeur integrale kosten, soms ook personeelsinzet) per product. In theorie kan dus heel goed voor heterogeniteit worden gecorrigeerd. De beperkende randvoorwaarden zijn dat er gedifferentieerde gegevens over de productie beschikbaar moeten zijn en dat er zinvolle veronderstellingen over de onderlinge weegfactoren moeten kunnen worden gemaakt.

De toename van de totale productie van jaar t_1 op jaar t_2 kan dan worden berekend door de toename van alle afzonderlijke producten te wegen met hun kostenaandeel in een bepaald jaar (bv. in jaar t_1).

Zoals nader is toegelicht in box B.1, kan dit basisrecept in de praktijk op drie verschillende manieren worden uitgewerkt.

Box B.1 Berekening samengestelde productie

Variant 1 is van toepassing als de kostenaandelen van producten in een bepaald jaar bekend zijn. Indexeer de afzonderlijke productreeksen $Q_{i,t}$ met de waarde 100 voor alle reeksen in basisjaar b , waar $i = 1, \dots, n$ staat voor het volgnummer van het product en $t = 1, 2, 3, \dots$ voor het jaar. De bijbehorende formule luidt: $I_{i,t} = 100 Q_{i,t}/Q_{i,b}$, waar $I_{i,t}$ staat voor het berekende indexcijfer. Weeg de reeksen vervolgens met hun kostenaandeel.

$K_{ib} = K_{ib}/K_b$ in het zelfde basisjaar t_b , waarbij $K_b = (K_{1b} + K_{2b} + \dots + K_{nb})$. De samengestelde reeks is dan eveneens een geïndexeerde reeks met de waarde 100 in jaar b : $I_t = K_{1b} I_{1t} + K_{2b} I_{2t} + \dots + K_{nb} I_{nt}$.

Variant 2 is van toepassing als de relatieve kostprijs van producten bekend is. Stel dat een eenheid van product Q_2 k -maal zoveel kost als een eenheid van product Q_1 . Dit gegeven kan gebaseerd zijn op micro-onderzoek of afgeleid zijn uit bekostigingsvoorwaarden. De productie van beide typen kan dan worden opgeteld via de formule $Q^*_t = Q_{1,t} + k * Q_{2,t}$. De uitkomst is dan uitgedrukt in termen van product Q_1 . De resultaten kunnen desgewenst weer worden uitgedrukt in een indexcijfer met waarde 100 voor t_1 . Het valt eenvoudig aan te tonen dat dit laatste resultaat equivalent is aan dat van variant 1 en dat het er daarbij niet toe doet of product Q_1 of product Q_2 wordt gekozen als standaardproduct.

Variant 3 maakt in tegenstelling tot de voorgaande varianten geen gebruik van vaste gewichten, maar van schuivende gewichten. Reken de afzonderlijke productreeksen om tot jaarlijkse groeivoeten $G_{i,t} = Q_{i,t}/Q_{i,t-1}$. Bereken vervolgens voor elk jaar $t = 2, j$ de groei van de geaggregeerde productie door het gewogen gemiddelde uit te rekenen van de groeivoeten per afzonderlijk product met behulp van de kostenaandelen in jaar $t - 1$. In formule: $G_t = \sum_{i=1,n} k_{i,t-1} * G_{i,t}$. Vervolgens kan deze reeks weer omgerekend worden tot een geïndexeerde reeks met de waarde 100 in jaar t_1 door de volgende formule toe te passen: $I_t = 100 * \prod_{k=1,t} G_k$. Het betreft hier een zogenoemde kettingindex.

Als er slechts voor enkele steekjaren gewichten beschikbaar zijn, kunnen de indexcijfers voor de betreffende deelperioden op de hier geschetste wijze worden gekoppeld.

In theorie is het hanteren van jaarlijks aangepaste gewichten te prefereren (zie bijvoorbeeld De Boer et al. 1997). In de praktijk zal het aanpassen van gewichten met name bij betrekkelijk korte reeksen niet veel uitmaken. Voorts is met de actualisering van gewichten vaak een aanzienlijke inspanning gemoeid. In zulke gevallen moet vaak worden volstaan met een periodieke actualisering, bijvoorbeeld eens in de vijf of tien jaar. Met name kleven er grote nadelen aan het opzettelijk hanteren van 'antieke' gewichten.

De productie wordt waargenomen op het niveau van voorzieningen. De presentatie in rapportages vindt echter vaak plaats op het niveau van deelsectoren en clusters. Kosten en ingezette middelen kunnen daarbij worden opgeteld. De geaggregeerde productie kan worden berekend via weging van de productie van de onderscheiden voorzieningen met de kostenaandelen van deze voorzieningen in een bepaald basisjaar (conform het recept in box B.1). Ook hier doen zich de drie genoemde berekeningsvarianten voor.

Kwaliteit is een vaag en complex begrip dat te maken heeft met de kenmerken van het product in relatie tot de gestelde eisen. Het is zinvol om een onderscheid te maken tussen:

- objectieve en subjectieve kwaliteitsmaten enerzijds;
- proceskwaliteit en productkwaliteit anderzijds.

Bij objectieve maten voor de kwaliteit van diensten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het percentage treinen dat op tijd rijdt, de gemiddelde uitruktijd van de brandweer, het percentage uitgevallen lessen, het percentage foutieve beschikkingen, of het percentage (gehonoreerde) klachten. Veel relevante aspecten van kwaliteit zijn echter moeilijk meetbaar, zoals de bejegening van patiënten of de correctheid van medische handelingen. Aanvullende informatie kan worden verkregen via subjectieve kwaliteitsoordelen over het product of over het productieproces. Dergelijke oordelen kunnen worden gevraagd aan de gebruiker, een toezichthouder (inspectie) of het personeel.

Naast de kwaliteit van het product kan ook de kwaliteit van het productieproces relevant zijn. Ten eerste kan de kwaliteit van producten indirect worden getoetst door na te gaan of het productieproces aan bepaalde eisen voldoet (adequate opleiding van personeel, volgen van voorgeschreven procedures, maatregelen voor kwaliteitsborging). Ten tweede kunnen aspecten van het productieproces die niet

direct met het eindproduct te maken hebben, toch van groot belang zijn voor de gebruiker. Schone toiletten op scholen of het voldoen aan eisen van brandveiligheid behoren niet tot het eigenlijke product van het onderwijs (het verwerven van kennis en het aanleren van vaardigheden), maar zijn desalniettemin belangrijke randvoorwaarden die aan het onderwijs moeten worden gesteld.

Indien de kwaliteit niet adequaat is verdisconteerd in de productiemaat impliceren ontwikkelingen als een kleinere groeps grootte in het onderwijs en meer handen aan het bed in een verzorgingshuis een daling van de waargenomen productiviteit. Op een vergelijkbare wijze kunnen beter opgeleide en daarom duurder leerkrachten of minder bewoners per kamer in een verpleeghuis resulteren in een stijging van de kostprijs. Aan de andere kant is het effect van dergelijke kwaliteitsimpulsen vaak moeilijk meetbaar. Zelfs in gevallen waarin de kwaliteit adequaat gemeten kan worden (bv. de gemiddelde vertraging van treinen of de aanrijtijd van de brandweer) is het vaak niet mogelijk de uitkomsten op bevredigende wijze te verwerken in een hanteerbare productindicator. Vaak moet daarom worden volstaan met een of meer additionele kwaliteitsindicatoren in combinatie met niet voor kwaliteit gecorrigeerde productiecijfers.

Door de vaagheid van het begrip kwaliteit is het mogelijk daaronder tal van aspecten te vangen, waaronder doeltreffendheid, doelmatigheid en heterogeniteit. Hier wordt de voorkeur gegeven aan een enge definitie die de andere genoemde aspecten van het product en productieproces buiten beschouwing laat. Sommigen rekenen ook wachtlijsten en wachttijden tot de kwaliteitsaspecten. Ook dit verdient geen voorkeur, omdat wachtlijsten in eerste instantie worden beïnvloed door de relatie tussen vraag en aanbod. Ook in de marktsector komt het voor dat wachttijden lang zijn juist omdat een product kwalitatief hoogstaand en daarom begerenswaardig is. Op zichzelf zijn lange wachttijden in de gezondheidszorg uiteraard een negatief systeemkenmerk, te meer wanneer het spoedeisende handelingen betreft. Het is aanbevelenswaardig dergelijke wachttijden te monitoren. Op basis van dergelijke informatie kunnen dan vervolgens beslissingen worden genomen over te stellen prioriteiten of over maatregelen ter verhoging van het aanbod: een hogere doelmatigheid en/of de inzet van extra middelen. Het is echter eerder verwarrend dan verhelderend om wachtlijsten op te vatten als een aspect van de productkwaliteit. Eventueel zou in dat verband kunnen worden gesproken van *systeemkwaliteit*.

Doeltreffendheid wordt hier gedefinieerd als de mate waarin de directe doelstelling van het productieproces wordt verwezenlijkt. Hieronder verstaan we een doelstelling die betrekking heeft op en toetsbaar is aan de hand van een concreet eindproduct. Als directe doelstelling van het onderwijs zou bijvoorbeeld kunnen gelden het behalen van het eindexamen, die van de curatieve zorg het succesvol voltooien van de behandeling en van de politie (onder meer) het ophelderen van misdrijven. Een productindicator is in de regel bruikbaar, naarmate hij beter het directe doel van het productieproces weergeeft. Bij ziekenhuizen, bijvoorbeeld, blijkt dat analyses vaak aan scherpte verliezen doordat opnamen, verpleegdagen of verrichtingen als indicator fungeren in plaats van succesvolle behandelingen. Hetzelfde geldt voor analyses van het onderwijs, waarbij de aantallen leerlingen in plaats van hun schoolresultaten als productindicator worden gehanteerd. Naast dergelijke directe, via het eindproduct meetbare, doelstellingen bestaan er vaak ook diepere, achterliggende maatschappelijke doelstellingen: mondiger burgers en een goed opgeleid arbeidsaanbod (onderwijs), bevordering van een lang en gezond leven (zorg) en bestrijding van de criminaliteit (politie). Dit type doelstellingen, dat te maken heeft met de indirecte effecten van de betreffende dienstverlening, blijft hier verder buiten beschouwing.²

Tabel B.1 geeft een overzicht van de concrete productindicatoren die bij de verschillende voorzieningen zijn toegepast.

Tabel B.1 Overzicht productindicatoren

clusters en voorzieningen	indicatoren	bijzonderheden
<i>zorg</i>		
ziekenhuizen	samengestelde indicator	– klinische opnames – eerste polikliniekbezoeken – dagopnames
specialisten huisartsen fysiotherapie tandheelkundige hulp psychiatrische ziekenhuizen	patiënten personen met contact patiënten personen met contact samengestelde indicator	3 deelindicatoren – opnames – verpleegdagen – dagbehandelingsdagen Riagg en CAD 3 categorieën naar zorgzwaarte: – volledig hulpbehoevend – gedeeltelijk hulpbehoevend – niet hulpbehoevend 4 deelindicatoren van patiënten: – klinisch-somatische – klinisch-psychogeriatrisch – dagbehandelingen somatisch – dagbehandelingen psychogeriatrisch
ambulante geestelijke gezondheidszorg verzorgingshuizen	inschrijvingen verzorgden	kruiswerk en gezinsverzorging (traditionele hulp en alfahulp) gemiddeld aantal gemiddeld aantal gemiddeld aantal CBS-prijsindexcijfer
verpleeghuizen	samengestelde indicator	3 categorieën naar zorgzwaarte: – volledig hulpbehoevend – gedeeltelijk hulpbehoevend – niet hulpbehoevend 4 deelindicatoren van patiënten: – klinisch-somatische – klinisch-psychogeriatrisch – dagbehandelingen somatisch – dagbehandelingen psychogeriatrisch
thuiszorg	uren verleende hulp	kruiswerk en gezinsverzorging (traditionele hulp en alfahulp) gemiddeld aantal gemiddeld aantal gemiddeld aantal CBS-prijsindexcijfer
instellingen gehandicapten dagverblijven gehandicapten gezinsvervangende tehuizen genees- en hulpmiddelen	bewoners bewoners bewoners gedefleerde kosten	
<i>welzijn</i>		
maatschappelijk werk jeugdhulpverlening	cliëntsystemen samengestelde indicator	deelindicatoren: – ambulant – pleegzorg – dagbehandeling – residentieel
kinderopvang	gemiddelde bezetting	deelindicatoren: – hele dag – halve dag – buitenschools – gastouderopvang – peuterspeelzaal
<i>onderwijs</i>		
basisonderwijs	(gewogen) leerlingen	weging met beleidsmatige gewichten: 1, 1.25, 1.9 enz. speciaal basisonderwijs (v)so-WEC
speciaal onderwijs	leerlingen	2 deelindicatoren: – ivbo/lwoo-leerlingen – overige leerlingen
voortgezet onderwijs (avo/vbo)	leerlingen/doorstromers	4 deelindicatoren: – leerlingen voltijd mbo – leerlingen deeltijd mbo – leerlingen bbo – leerlingen deeltijd avo
beroepsonderwijs en educatie	leerlingen/doorstromers	voltijd en deeltijd voltijd en deeltijd inclusief examentoehoorders
hoger beroepsonderwijs (hbo) wetenschappelijk onderwijs (wo)	leerlingen/doorstromers leerlingen/doorstromers	3 deelindicatoren: – proefschriften – tijdschriftartikelen – overige publicaties
wetenschappelijk onderzoek	publicaties	

<i>deelsector politie en justitie</i> politie	samengestelde indicator	deelindicatoren gebruik: <ul style="list-style-type: none"> – processen-verbaal geweldsmisdrijven – processen-verbaal eenvoudige diefstallen – processen-verbaal gekwalificeerde diefstallen – processen-verbaal Opiumwetmisdrijven – processen-verbaal overige gewone misdrijven – processen-verbaal economische misdrijven – verkeersongevallen – aantal inwoners deelindicatoren productie: <ul style="list-style-type: none"> – idem, maar ophelderingen in plaats van processen-verbaal ongewogen opgeteld
brandweer	branden en hulpverleningen	
rechtspraak	afgehandelde rechtszaken:	17 deelindicatoren kantongerechten: <ul style="list-style-type: none"> – civiele zaken – extrajudiciële zaken – strafzaken – betalingsbevelrekestzaken parketten: <ul style="list-style-type: none"> – misdrijven – overtredingen rechtbanken: <ul style="list-style-type: none"> – civiele zaken – extra-judiciële zaken – strafzaken – kinderrechtzaken gerechtshoven: <ul style="list-style-type: none"> – civiele zaken – extra-judiciële zaken – strafzaken – belastingzaken raden van beroep: <ul style="list-style-type: none"> – alle ingekomen zaken tezamen gemiddeld per dag 4 deelindicatoren: <ul style="list-style-type: none"> – asielaanvragen – reguliere verblijfsvergunningen – naturalisaties – verwijderingen
gevangeniswezen vreemdelingenzaken	gevangenen samengestelde indicator	
opvang asielzoekers	gemiddeld aantal personen in opvang	
<i>sociale zekerheid</i> bedrijfsverenigingen/uwv's sociale dienst	uitkeringen uitkeringen	ZW-, WW-, WAO en AAW-uitkeringen in uitkeringsjaren ABW-uitkeringen IOAW/IOAZ-uitkeringen voorheen ook WWV- en RWW-uitkeringen (in jaargemiddelden)
arbeidsbureaus/CWI's	aantal plaatsingen/aantal geregistreerde werklozen	
sociale-verzekeringsbank sociale werkplaatsen	uitkeringen geplaatste WSW-ers	AOW-, AWW- en AKW-uitkeringen in jaargemiddelden jaargemiddelden

- inkomstenbelasting voorlopige aanslag
- inkomstenbelasting veldtoets**
- inkomstenbelasting definitieve aanslag*
- inkomstenbelasting navordering
- inkomsten-/vermogensbelasting dwangbevel
- vermogensbelasting voorlopige aanslag
- vermogensbelasting definitieve aanslag*
- loonbelasting aangiften*
- loonbelasting veldtoets**
- loonbelasting naheffing
- loonbelasting dwangbevel
- omzetbelasting aangiften*
- omzetbelasting veldtoets**
- omzetbelasting naheffing
- omzetbelasting dwangbevel*
- vennootschapsbelasting voorlopige aanslag
- vennootschapsbelasting veldtoets**
- vennootschapsbelasting definitieve aanslag*
- vennootschapsbelasting dwangbevel
- aangiften dividendbelasting
- motorrijtuigenbelasting aangiften*
- motorrijtuigenbelasting naheffing
- motorrijtuigenbelasting dwangbevel
- onroerendezaakbelasting dwangbevel*
- douane inkleding
- douane documentbehandeling
- douane administratieve controle
- douane verzoeken
- douane overig
- douane reizigersverkeer*
- douane opslag
- douane surveillance
- belastingen van rechtsverkeer aangifte*
- successierechten definitieve aanslag*
- niet-directe productie

weging op basis van personeelsinzet 1990

De met * aangegeven indicatoren zijn gekozen als gebruiksindicator. De ingezette middelen van de overige bijbehorende productindicatoren worden hieraan dan toegerekend.

De met ** aangegeven indicatoren worden niet gebruikt (ingezette middelen toegerekend aan bijbehorende gebruiksindicator)

beheer zorgsector

ziekenfonds
particuliere ziektekosten verzekeraars
AWBZ-kantoren

aantal verzekerden
aantal verzekerden
bevolking

proxy totaal beheer zorgsector: totale bevolking

cultuur

bibliotheken
musea
gesubsidieerde podiumkunsten
kunstzinnige vorming
publieke omroep

uitleningen (jeugd en overig)
bezoeken
bezoeken
deelnemers
kijk- en luistercijfers

inclusief bijzondere tentoonstellingen

sport

zwembaden
overige sportaccommodaties

bezoeken
leden sportverenigingen

exclusief leden zwemverenigingen
alleen leden sportverenigingen die gebruikmaken van
gesubsidieerde sportaccommodatie

openbaar vervoer

vervoer per bus, tram en metro

reizigerskilometers

onderscheid lokaal/interlokaal (recentelijk moeilijk bij
gebrek aan gegevens)

spoorwegen

reizigerskilometers

Bron: SCP (GEQS)

Bijlage C Kosten, ingezette middelen, relatieve kostprijs en productiviteit

C.1 Kosten en ingezette middelen

Behalve de productie zijn zowel voor analyses als prognoses ook de ingezette middelen van belang. Bij ingezette middelen kan een onderscheid worden gemaakt in personeel, materiële middelen en kapitaalgoederen (zie box C.1). Met de verwerving van deze middelen zijn kosten gemoeid, die eveneens kunnen worden onderverdeeld in personele kosten, materiële kosten en kapitaallasten. Deze kosten kunnen worden gefinancierd uit collectieve of private bijdragen. In het kader van allocatievraagstukken zijn niet alleen de collectieve bijdragen van belang, maar ook de eigen bijdragen van gebruikers en de opbrengsten van verkopen aan derden. Ondanks het streven naar uniformiteit is het begrip 'kosten' niet in alle deelsectoren exact gelijk. Zo is bij overheidsvoorzieningen vaak sprake van uitgaven op kasbasis en niet van kosten op transactiebasis,³ en ontbreken in veel gevallen gegevens over de kapitaallasten.

Box C.1 Benodigde basisgegevens met betrekking tot ingezette middelen

a. <i>personeelsgegevens</i> – personeel in fte– personeel in aantalb. <i>kostengegevens</i> – personele kosten– materiële kosten (verbruik goederen en diensten)– kapitaallasten (rente en afschrijving)c. <i>financieringsgegevens</i> – subsidies rijksoverheid– subsidies lagere overheden– opbrengsten uit premies– eigen bijdragen van gebruikers– inkomsten van derdend. <i>deflatoren</i> – prijsindex van het CPB– contractuele loonontwikkeling (per deelsector)– ontwikkeling contractuele arbeidsduur (per deelsector)– prijsindex materiële overheidsuitgaven– prijsindex overheidsinvesteringen

In de loop der jaren is een arbeidsduurverkorting doorgevoerd. Voor de berekening van de *personeelssterkte* wordt het aantal arbeidsjaren herleid tot arbeidsjaren met de contractuele arbeidsduur in het laatste historische jaar waarover volledige informatie beschikbaar is (momenteel 2003). Hiertoe worden de gegevens over arbeidsjaren uit verschillende jaren gecorrigeerd met de gegevens over de contractuele arbeidsduur voor de verschillende deelsectoren. De personeelssterkte heeft overigens in de regel betrekking op de formatieve bezetting, waarbij alleen structurele arbeidsplaatsen worden meegeteld. Uitzendkrachten en het zogenoemde 'grijze personeel' worden veelal niet meegeteld en komen dan tot uitdrukking in de materiële uitgaven. Vrijwilligers worden hierbij geheel buiten beschouwing gelaten.

De ontwikkeling van de personele kosten per arbeidsjaar omvat enerzijds de brutolonen en anderzijds de werkgeverslasten. De brutolonen zijn afhankelijk van de personeelssterkte, de contractuele loonontwikkeling, zoals die wordt vastgelegd in het overleg tussen werkgevers en werknemers, en de incidentele loonontwikkeling. De incidentele loonontwikkeling is hier een restpost. Traditioneel maakt het CBS hier een onderscheid tussen structuur- en drifteffect. De structureffecten hebben te maken met veranderingen in de samenstelling van het personeel, bijvoorbeeld een geleidelijke toename van het aandeel van hoger opgeleiden of veranderingen in de anciënniteit van de werknemers. De restpost

die overblijft na het verrekenen van de structureffecten wordt aangeduid als drifteffect. Om allerlei redenen wijkt de empirisch vastgestelde incidentele loonstijging af van de forfaitaire incidentele loonontwikkeling waarmee in de overheidsplanning rekening wordt gehouden: deze wordt in de regel op 0,5% of 0,75% per jaar gesteld, terwijl het berekende effect soms aanzienlijk meer dan een procent bedraagt. Dit komt onder meer doordat bepaalde op specifieke categorieën gerichte maatregelen, zoals verhoging of verlaging van aanvangssalarissen of de aanpassing van eindringen, hun weerslag hebben op de feitelijke incidentele loonontwikkeling. Een ander punt is dat stelposten ten aanzien van de incidentele looncomponent in financieringsmodellen vaak een taakstellend karakter hebben.

Ook de materiële kosten en kapitaallasten kunnen worden gedefleerd met daarvoor relevante prijsontwikkelingen teneinde een beeld te krijgen van het volume van de ingezette materiële middelen en kapitaalgoederen. Bij de materiële kosten geldt de kanttekening dat het verschil tussen het prijsindexcijfer voor het BBP en dat voor de materiële overheidsuitgaven in de praktijk gering blijkt te zijn.⁴ Het defleren van de kapitaallasten is het lastigst omdat de bepaling van het kapitaalvolume en van de bijbehorende afschrijvingskosten betrekkelijk arbitrair is. Het al of niet opnemen daarvan onder de niet-personele kosten is bovendien afhankelijk van de wijze van verantwoording in jaarverslagen en de Rijksbegroting. Met name in de Rijksbegroting bleven de kapitaallasten per voorziening tot voor kort onderbelicht. Voorzover de kapitaallasten wel in de cijfers zijn opgenomen, is het onderscheid tussen prijs- en volume-ontwikkeling moeilijk. Eén optie is uit te gaan van het prijsindexcijfer van overheidsinvesteringen, een cijferreeks die redelijk spoort met het prijsindexcijfer voor het BBP. In *Zuinig op zorg* (Blank en Eggink, 1996), *Tussen bed en budget* (Blank, Eggink en Merkies 1998), *Verstandig verzorgd* (Eggink en Blank 2001) en in opeenvolgende edities van *Gezondheidszorg in tel* (zie bv. NZI 1998) wordt daarentegen uitgegaan van fysieke indicatoren: aantal bedden, aantal operatiekamers en dergelijke. Deze laatste aanpak leidt bijvoorbeeld voor ziekenhuizen tot een dalend kapitaalvolume en een navenant sterke stijging van de prijscomponent. In deze benadering komt de kwaliteitsverbetering van de kapitaalgoederenvoorraad grotendeels tot uitdrukking in de prijsontwikkeling.

In de analyses in hoofdstuk 3 worden materiële middelen en kapitaalgoederen op één noemer gebracht en gedefleerd met het prijsindexcijfer van het BBP.

In de praktijk blijken regelmatig vreemde sprongen op te treden in loonkosten, materiële kosten en kapitaallasten. De oorzaken hiervan zijn niet altijd gemakkelijk te achterhalen. Soms veranderen financieringsstromen: zo werd de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van het voortgezet onderwijs in 1997 overgenomen door gemeenten. Dergelijke sprongen verdwijnen als adequaat rekening wordt gehouden met de achterliggende institutionele wijzigingen. Een opvallende piek in de materiële uitgaven voor het gevangeniswezen in 1994 en 1995 blijkt te zijn veroorzaakt door de kosten van de inrichting van nieuwbouw.⁵ Verschuivingen van personele naar materiële kosten kunnen ook verband houden met uitbesteding van werkzaamheden.

C.2 *Relatieve kostprijs en productiviteit*

Er zijn verschillende methoden om de historische ontwikkeling van de kosten te analyseren. In het verleden is in het kader van de macroanalyses van de quartaire sector vooral gekeken naar de ontwikkeling van de reële kosten. In microanalyses op deelterreinen is vooral gekeken naar het volume van de ingezette middelen en de totale productiviteit. In deze aanpak worden de ingezette middelen gedefleerd met de bijbehorende specifieke prijsindices. Beide benaderingswijzen hebben voor- en nadelen en worden hierna uitgewerkt.

De ontwikkeling van de nominale kosten, dat wil zeggen de kosten in lopende guldens/euro's zonder correctie voor de prijsontwikkeling, vertoont ups en downs in samenhang met de algehele ontwikkeling van de inflatie. In de jaren zeventig was deze in de orde van 7% per jaar, in de jaren negentig in de orde van 2% per jaar, maar thans rond de 4% per jaar. Het ligt voor de hand voor dit soort grilligheden te corrigeren. In eerdere rapporten werden de kosten van alle voorzieningen daarom gedefleerd met behulp van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. De via deze deflering

verkregen kostenbedragen werden aangeduid als *reële kosten*. Zij kunnen worden gezien als een maatstaf voor de koopkracht die de samenleving voor de instandhouding van de voorziening opoffert. In dit rapport wordt hetzelfde begrip reële kosten gehanteerd, maar fungeert het prijsindexcijfer van het bruto binnenland product (BBP) als deflator. De reële kosten per product kunnen dan worden geïnterpreteerd als de *relatieve kostprijs* van het betreffende goed ten opzichte van het gemiddelde in Nederland vervaardigde product. Het begrip relatieve kostprijs speelt evenals de arbeidsproductiviteit en de loonkosten per arbeidsjaar een centrale rol in de wet van Baumol.

Specifieke loon- en prijsontwikkelingen van ingezette middelen vinden hun weerslag in de relatieve kostprijs. Wijzigingen in relatieve prijzen van productiemiddelen kunnen een re-allocatie van middelen noodzakelijk maken. Deflering met specifieke prijsindexcijfers per voorziening zou dergelijke prijseffecten aan het oog onttrekken.

Box C.2 heeft betrekking op de analyse van de relatieve kostprijs.

Box C.2 Decompositie relatieve kostprijs

Voor de reële kosten van quartaire diensten gelden de volgende vergelijkingen:		
reële kosten	= productie × reële kosten p. p.	(C.1)
waarbij:		
reële kosten p. p.	= (arbeidsjaren p. p. × reële loonkosten p.a.) + reële niet-loonkosten p. p.	(C.2)
<i>In groeivoeten gelden dan bij benadering de volgende vergelijkingen:</i>		
groeivoet reële kosten	= groeivoet productie + groeivoet reële kosten p. p.	(C.3)
waarbij:		
groeivoet reële kosten p. p.	= aandeel loonkosten × (groeivoet reële loonkosten p. a. – groeivoet arbeidsproductiviteit) + (aandeel niet-loonkosten × groeivoet reële niet-loonkosten p. p.)	(C.4)
waarbij: p. p. = per product ; p. a. = per arbeidsjaar		

Loonkosten kunnen vervolgens op de eerder besproken wijze worden opgesplitst in een contractuele component, een incidentele component en werkgeverstoelagen. Om de relatieve kostprijsontwikkeling van quartaire diensten in beeld te brengen is – zoals gezegd – gekozen voor deflatie met het prijsindexcijfer voor het bruto binnenlands product. De loonkosten per arbeidsjaar zouden ook kunnen worden gedefleerd met het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie om de ontwikkeling van de koopkracht van overheidswerknemers in beeld te brengen. Meer specifieke deflatoren voor de materiële kosten en de kapitaallasten zijn het prijsindexcijfer voor de materiële overheidsuitgaven en het prijsindexcijfer voor overheidsinvesteringen. Bij gebruik van deze deflatoren zouden de reële niet-loonkosten globaal overeenkomen met de inzet van materiële middelen en kapitaalgoederen.⁶ Een plezierige bijkomstigheid is dat de vier genoemde prijsindexcijfers qua ontwikkeling (op langere termijn) niet noemenswaardig van elkaar verschillen, zodat de alternatieve interpretaties van de gedefleerde cijfers bij benadering van toepassing zijn op de met behulp van het prijsindexcijfer van het BBP gedefleerde kostengegevens.⁷

De arbeidsproductiviteit is om pragmatische redenen in dit schema opgenomen. Dit kengetal fungeert als vertaalslag tussen productie en arbeidsjaren, die het mogelijk maakt de vraag naar personeel in beeld te brengen⁸ en een relatie te leggen tussen productie en kosten.

Het hier gepresenteerde decompositieschema is toegepast in hoofdstuk 3 (tabel 3.3).

Op termijn valt niet te verwachten dat het aandeel van de loonkosten constant blijft: over het algemeen is sprake van een groei van de arbeidsproductiviteit en van de inzet van materiële middelen en

kapitaal. Deze factoren, die samenhangen met een substitutie van arbeid door kapitaal, bevorderen een daling van het aandeel van de loonkosten. Een tegenwicht vormt echter de stijging van de reële loonkosten per arbeidsjaar, zodat de uitkomst per saldo ongewis is. Niettemin is het verstandig bij de toepassing van vergelijking (C.4) in box C.2 gebruik te maken van een verschuivend basisjaar, naar analogie van de eerder besproken kettingindex.

Een alternatief voor een analyse in termen van reële kosten is een analyse in termen van volume en prijs van de ingezette middelen, waarbij de personeelskosten, materiële kosten en kapitaallasten worden gedefinieerd met behulp van de bijbehorende specifieke loon- en prijsontwikkelingen. Een dergelijke benadering zou interessante additionele informatie kunnen opleveren. Meerwaarde levert zo'n benadering pas op indien meer gedifferentieerde gegevens over ingezette middelen en producten over een reeks van jaren en/of voor een groot aantal instellingen beschikbaar zijn. Dit laat het schatten van zogenoemde kostenfuncties toe.

Overigens is het schema in box C.2 onder bepaalde voorwaarden gemakkelijk om te schrijven tot een boekhoudkundig schema in termen van totale productiviteit en van volume en prijs van de ingezette middelen. Hierbij nemen we aan dat de voor arbeidsduur gecorrigeerde personeelssterkte een goede maat is voor de inzet van personeel en dat het prijsindexcijfer van het BBP een goede deflator is voor de niet-loonkosten. Een en ander is uitgewerkt in box C.3.

Box C.3 Analyse in termen van totale productiviteit

kosten	=	volume ingezette middelen * prijs ingezette middelen	(C.5)
totale productiviteit	=	productie / volume ingezette middelen	(C.6)
combinatie van (C.5) en (C.6) levert de volgende vergelijking op voor de reële kostenontwikkeling per product:			
reële kosten p.p.	=	reële prijs ingezette middelen / totale productiviteit	(C.7)
Omgerekend in groeivoeten geldt dan:			
groeivoet reële kosten p.p.	≈	groeivoet reële prijs ingezette middelen – groeivoet totale productiviteit	(C.8)
met:			
groeivoet reële prijs ingezette middelen	=	aandeel loonkosten * groeivoet reële loonkosten p.a.	(C.9)
groeivoet totale productiviteit	=	aandeel loonkosten * groeivoet arbeidsproductiviteit – aandeel niet-loonkosten * groeivoet reële niet-loonkosten p.p.	(C.10)

Deze benadering sluit beter aan bij de analyses van de productiviteit op microniveau die door het SCP zijn opgezet. Bovendien wordt de productiviteitsanalyse in een dergelijke benadering niet beperkt tot de factor arbeid.⁹

Een probleem bij het hanteren van het begrip totale productiviteit zit hem in de berekening van het arbeidsvolume. Bij de hier gevolgde aanpak wordt uitgegaan van de (voor arbeidsduur) gecorrigeerde personeelssterkte en komen samenstellingseffecten (naar opleiding en leeftijd) alleen tot uitdrukking in de prijs van het personeel. In de empirische analyses in hoofdstuk 3 komt de totale productiviteit onder meer aan bod in figuur 3.9. De uitgewerkte decompositieschema's voor de relatieve kostprijs conform box C.2 vallen eenvoudig om te rekenen in analyses conform box C.3.

Bij toepassing van vergelijking (C.4) uit box C.2 wordt het beruchte probleem van de uitruil tussen productiviteit en kwaliteit omzeild: meer handen aan het bed en kleinere klassen impliceren hoe dan ook meer personeel en meer kosten per gebruiker. In een dergelijke aanpak kan in het midden worden gelaten of deze kosten opwegen tegen de winst in kwaliteit.

Een nadeel van vergelijking (C.4) is dat het een boekhoudkundige relatie betreft die slechts een beperkt inzicht levert in de achtergrond van de geconstateerde ontwikkelingen. In feite geldt dit overigens ook voor vergelijking (C.8) uit box C.3.

De geschetste aanpak levert een reeks tabellen op met de ontwikkeling van de productie, de (arbeids)productiviteit, de (reële) kosten alsmede de decompositie daarvan volgens de in de voorgaande paragraaf besproken schema's.

Bijlage D Detailcijfers quartaire sector

Tabel D.1 Index productie

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
primair onderwijs	100,0	100,8	101,4	102,2	103,5	105,4	107,1	108,5	109,8	110,7	111,3	112,0	112,6	112,9
basisonderwijs	100,0	100,7	101,4	102,0	103,3	105,1	106,9	108,5	109,7	110,5	111,0	111,3	111,5	111,3
speciaal onderwijs	100,0	101,5	101,8	102,9	105,2	107,4	108,5	108,9	110,3	111,5	113,0	115,5	118,8	121,7
voortgezet onderwijs	100,0	98,0	96,7	95,8	94,6	93,8	92,3	91,7	91,6	91,8	92,9	94,4	95,8	97,0
avo/vbo	100,0	97,3	95,8	95,4	95,3	94,9	94,3	93,7	93,8	94,8	95,9	97,0	98,4	99,5
bve	100,0	98,9	98,1	96,5	93,6	92,1	89,5	88,8	88,4	87,5	88,6	90,6	92,1	93,4
hoger onderwijs	100,0	104,2	107,0	108,5	108,7	107,6	105,2	103,4	103,7	106,1	109,6	112,8	116,0	119,3
hoger beroepsonderwijs	100,0	104,0	107,5	111,0	113,0	113,4	114,1	116,1	118,9	123,7	129,0	132,8	135,2	137,2
wetenschappelijk onderwijs	100,0	104,4	106,6	106,4	105,1	102,7	97,7	92,6	90,6	91,2	92,9	95,8	99,6	104,0
wetenschappelijk onderzoek	100,0	104,7	110,8	118,5	121,3	119,0	118,4	120,5	123,2	121,3	120,2	122,1	119,5	122,2
ziekenhuizen en specialisten	100,0	100,5	102,0	104,3	107,4	108,6	110,0	111,3	111,8	110,9	109,2	111,1	115,6	117,5
ziekenhuizen	100,0	101,4	103,0	105,1	108,7	110,2	112,1	113,6	113,7	112,5	110,6	112,6	117,8	119,5
specialisten	100,0	94,9	96,2	99,8	100,2	99,4	97,2	98,1	100,2	101,8	101,4	102,7	103,0	105,8
geestelijke gezondheidszorg	100,0	104,2	106,2	109,4	112,4	113,9	118,2	122,3	124,5	124,8	125,1	137,4	151,0	165,9
extramurale gezondheidszorg	100,0	100,1	101,2	102,9	103,8	103,9	103,7	108,5	110,2	111,3	113,6	115,3	116,4	117,6
huisartsen	100,0	100,9	101,6	102,5	104,1	103,1	103,6	104,5	105,3	105,9	106,4	107,9	106,4	106,9
fysiotherapie	100,0	96,7	95,8	97,6	98,4	97,5	95,6	111,0	112,0	115,6	120,9	125,5	129,6	133,5
tandartsen	100,0	101,2	103,8	106,1	106,6	108,1	108,4	110,8	113,8	113,9	116,4	116,6	118,5	118,8
ouderen en thuiszorg	100,0	101,1	102,5	101,9	102,8	103,1	103,4	105,4	107,1	107,3	108,6	110,5	114,8	118,7
thuiszorg	100,0	101,2	104,2	100,1	101,7	103,7	105,2	114,2	120,4	122,1	128,1	136,2	152,1	165,6
verzorgingshuizen	100,0	100,6	100,3	99,3	98,4	96,4	94,5	92,2	91,7	91,0	90,0	88,3	88,0	87,4
verpleeghuizen	100,0	101,6	103,6	105,7	107,9	109,7	111,4	113,3	114,3	114,5	115,2	116,8	118,4	120,9
gehandicapten verstrekking genees- en hulpmiddelen	100,0	102,1	104,3	106,6	109,4	112,4	114,1	114,7	118,9	119,6	124,4	132,3	135,6	135,0
	100,0	107,6	118,7	126,6	130,8	140,8	144,1	149,9	164,6	183,2	195,7	219,6	236,2	257,5

welzijn	100,0	98,3	98,2	96,8	96,7	96,7	103,9	107,3	109,3	115,1	116,8	116,8	123,1	123,0
algemeen maatschappelijk werk	100,0	103,0	108,2	100,9	100,4	102,6	103,5	103,5	102,6	98,3	97,8	102,6	102,6	102,6
jeugdhulpverlening	100,0	97,4	96,4	96,1	96,0	95,7	103,9	108,0	110,5	118,2	120,3	119,4	126,9	126,7
kinderopvang	100,0	121,0	137,1	161,1	181,0	197,4	210,9	230,2	249,2	286,7	340,8	356,7	374,2	399,6
asielzoekers	100,0	146,3	192,5	275,5	405,1	416,2	429,7	443,0	558,0	698,6	802,6	853,6	810,6	662,1
immigratie- en naturalisatiedienst	100,0	136,8	176,6	209,1	303,6	285,0	341,2	308,8	323,9	356,5	349,4	279,3	269,5	247,8
centrale opvang asielzoekers	100,0	155,0	207,0	336,4	498,1	536,5	510,8	566,0	772,7	1012,4	1218,2	1380,3	1306,9	1042,1
justitie	100,0	104,7	107,5	110,8	117,7	128,2	130,6	131,6	128,0	126,5	126,3	131,4	140,7	154,9
rechtspraak	100,0	103,4	106,7	110,1	113,5	120,1	112,6	112,3	107,3	104,6	104,7	108,9	118,3	133,1
gevangeniswezen	100,0	107,5	109,3	112,3	126,9	145,8	169,3	173,4	172,7	173,8	173,0	179,8	189,3	201,9
politie en brandweer	100,0	96,4	96,3	96,9	97,0	95,1	96,5	98,4	99,6	103,7	105,4	116,1	130,6	137,5
politie	100,0	96,0	96,1	96,0	97,2	93,2	92,9	95,3	97,4	102,5	104,0	116,1	130,8	139,8
brandweer	100,0	99,1	97,9	102,8	96,2	107,6	120,8	119,8	114,8	112,2	115,2	116,1	129,5	121,7
belastingdienst	100,0	96,1	103,8	105,6	111,9	115,2	116,4	120,3	124,2	127,5	139,3	144,9	140,6	156,8
beheer zorgsector	100,0	100,8	101,6	102,3	102,9	103,4	103,9	104,4	105,1	105,8	106,5	107,3	108,0	108,5
uitvoering sociale zekerheid	100,0	100,0	100,8	106,5	106,4	105,0	98,9	95,4	86,5	82,1	78,5	75,1	75,6	84,1
arbeidsvoorziening	100,0	94,6	94,8	113,0	129,6	125,2	118,8	107,5	96,7	89,4	81,2	62,3	58,9	78,7
uitkeringsinstellingen														
werknemersverzekeringen	100,0	103,7	106,7	113,9	107,1	104,8	93,1	89,5	74,9	70,6	67,8	68,2	70,4	79,9
sociale dienst	100,0	94,4	91,2	91,0	93,0	94,0	92,6	89,3	82,6	75,2	69,9	65,7	65,8	73,1
sociale verzekeringsbank	100,0	100,8	101,8	102,5	103,1	103,7	103,6	103,4	98,6	98,7	98,7	98,9	99,0	99,2
sociale werkplaatsen	100,0	102,1	102,6	102,4	102,4	101,8	103,3	105,8	109,7	109,6	109,4	109,4	109,7	109,7
cultuur	100,0	99,8	101,9	102,7	96,1	90,4	89,2	84,9	85,5	85,4	83,3	86,6	87,0	88,1
openbare bibliotheken	100,0	98,8	99,7	99,6	98,4	85,3	83,4	81,6	79,7	77,9	76,2	74,6	71,5	71,5
musea	100,0	98,9	102,3	104,3	97,9	99,5	95,7	91,9	92,9	93,8	94,0	94,2	93,8	93,4
podiumkunsten in ruime zin	100,0	105,5	112,2	114,2	113,1	120,4	123,8	119,4	121,4	119,0	114,8	120,2	126,3	132,8
creativiteitscentra	100,0	102,8	109,0	115,2	113,7	112,3	112,1	112,0	112,7	113,4	117,6	121,7	123,6	125,6
publieke omroep	100,0	98,1	98,1	97,7	85,3	75,8	74,0	67,5	68,7	69,8	66,5	72,4	72,6	72,8
sport	100,0	101,2	102,6	103,8	105,1	106,6	107,3	107,6	107,2	106,9	106,9	107,4	107,7	108,1
openbaar vervoer	100,0	125,0	124,9	122,0	119,2	114,2	114,7	116,2	118,2	119,2	121,7	121,0	119,3	116,2
bus, tram, metro	100,0	109,9	112,1	107,7	105,3	99,4	98,2	99,4	101,3	100,8	101,5	104,3	101,7	99,7

Nederlandse Spoorwegen	100,0	137,4	135,4	133,7	130,6	126,4	128,2	129,9	132,1	134,2	138,2	134,7	133,8	129,6
totaal onderwijs	100,0	100,9	101,9	102,9	103,2	103,0	102,5	102,7	103,5	104,5	106,1	107,9	109,2	110,7
totaal zorg	100,0	101,6	103,9	105,9	108,2	110,0	111,3	113,6	116,2	117,7	119,2	124,2	129,8	134,4
totaal politie, justitie en brandweer	100,0	98,4	98,9	100,1	101,9	102,8	104,5	106,2	106,3	109,1	110,3	119,7	133,0	141,6
totaal overig	100,0	105,8	108,0	110,8	111,4	109,9	108,9	108,6	108,6	110,3	112,9	113,8	113,5	116,1
totaal quartaire sector	100,0	102,2	104,0	105,9	107,2	107,5	107,8	108,8	110,1	111,6	113,4	116,8	120,2	123,8
totaal marktsector	100,0	103,4	105,1	106,0	109,0	113,2	117,3	122,9	128,8	135,5	141,6	142,8	143,4	141,1

Tabel D.2 Index personeel, gecorrigeerd voor arbeidsduur

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
primair onderwijs	100,0	101,1	101,6	101,7	102,3	103,4	105,9	108,9	110,1	110,9	115,2	120,4	126,9	132,8
basisonderwijs	100,0	100,9	101,4	101,5	102,0	103,1	105,6	108,4	111,2	113,5	116,6	120,3	125,1	128,6
speciaal onderwijs	100,0	102,4	102,9	102,7	103,4	105,0	107,4	110,8	104,6	97,9	108,2	121,0	135,9	153,1
voortgezet onderwijs	100,0	90,7	79,8	77,5	76,3	76,1	76,5	77,4	78,6	80,8	83,1	86,3	89,5	91,9
avo/vbo	100,0	90,9	78,4	74,7	73,2	73,5	74,8	76,3	77,6	79,6	82,1	86,3	89,1	90,9
bve	100,0	90,1	82,8	83,8	83,2	81,8	80,3	79,8	81,1	83,4	85,5	86,3	90,4	94,3
hoger onderwijs	100,0	99,8	101,0	102,4	101,8	101,4	98,7	97,8	99,6	100,1	101,5	101,5	103,9	105,0
hoger beroepsonderwijs	100,0	99,3	102,0	105,3	106,5	104,5	102,2	103,2	105,1	106,0	107,9	111,1	115,3	119,4
wetenschappelijk onderwijs	100,0	100,3	100,0	99,5	97,1	98,4	95,4	92,6	94,2	94,4	95,1	92,1	92,7	90,9
wetenschappelijk onderzoek	100,0	102,4	104,2	105,8	106,6	101,1	98,7	98,7	97,4	96,7	96,7	97,5	96,4	98,3
ziekenhuizen en specialisten	100,0	100,8	102,4	102,5	101,1	101,7	102,4	100,4	105,7	105,2	105,1	108,3	112,2	116,3
ziekenhuizen	100,0	100,9	102,5	102,5	100,9	101,5	102,2	100,1	105,9	105,2	105,1	108,5	112,5	116,7
specialisten	100,0	100,4	101,3	102,5	102,9	104,8	105,6	105,1	102,6	104,0	104,8	106,1	107,3	108,6
geestelijke gezondheidszorg	100,0	102,0	104,1	105,3	106,3	108,3	110,3	110,6	119,7	117,5	117,2	119,1	124,6	126,1
extramurale gezondheidszorg	100,0	102,2	105,9	109,4	111,4	111,8	111,5	109,5	107,8	111,0	115,6	119,0	122,3	125,5
huisartsen	100,0	101,1	102,1	103,0	104,4	106,1	107,9	107,4	106,1	106,7	107,6	109,2	111,6	113,5
fysiotherapie	100,0	104,2	112,9	120,9	124,2	123,5	121,4	119,7	118,7	126,2	136,0	142,7	148,9	154,4
tandartsen	100,0	100,7	100,8	101,3	102,3	102,8	102,7	99,0	95,9	96,5	98,1	99,2	99,9	101,6
ouderen en thuiszorg	100,0	101,1	102,4	105,5	105,6	107,7	108,5	109,5	109,7	112,0	115,6	117,9	122,4	129,9

thuiszorg	100,0	100,4	100,4	107,5	108,5	111,9	112,3	112,4	113,4	118,1	123,6	128,6	137,3	147,1
verzorgingshuizen	100,0	100,5	101,5	101,9	100,4	99,7	99,0	97,8	98,3	98,8	99,1	100,8	106,9	114,1
verpleeghuizen	100,0	102,3	105,0	107,0	107,8	111,4	114,2	117,9	117,0	119,0	124,0	124,4	123,5	129,3
gehandicapten	100,0	102,7	106,4	109,6	112,2	117,1	120,9	126,0	128,4	132,7	139,6	137,7	142,7	147,9
verstrekking genees- en hulpmiddelen	100,0	102,7	106,4	111,5	116,1	118,8	122,1	123,3	123,8	125,3	127,3	131,4	137,4	143,7
welzijn	100,0	89,6	87,4	85,2	83,2	84,4	83,9	93,0	92,5	86,8	95,9	103,0	101,8	101,8
algemeen maatschappelijk werk	100,0	99,5	99,4	98,9	99,5	100,0	99,9	97,5	95,1	94,1	93,7	93,7	93,7	93,7
jeugdhulpverlening	100,0	87,6	85,0	82,5	80,0	81,3	80,8	92,2	92,0	85,3	96,3	104,8	103,4	103,4
kinderopvang	100,0	133,3	158,7	181,3	195,0	201,0	210,6	226,8	248,0	300,0	348,3	378,7	389,8	360,9
asielzoekers	100,0	155,8	209,5	234,3	303,8	367,2	373,2	377,0	432,9	552,7	611,7	622,0	659,6	628,4
immigratie- en naturalisatiedienst	100,0	157,5	215,0	259,5	348,7	426,0	457,0	486,2	574,5	771,3	934,9	1027,4	1094,1	1093,3
centrale opvang asielzoekers	100,0	155,0	207,0	222,6	282,8	339,8	334,0	325,9	366,7	450,7	461,6	434,2	458,1	413,0
justitie	100,0	103,3	104,4	108,8	119,7	129,6	135,2	137,4	142,1	145,4	149,0	154,9	163,3	173,0
rechtspraak	100,0	105,4	110,5	115,6	127,5	134,9	136,7	136,9	140,8	147,8	158,4	169,7	187,2	197,4
gevangeniswezen	100,0	101,7	99,6	103,3	113,5	125,3	134,1	137,8	143,2	143,4	141,4	143,1	144,3	153,6
politie en brandweer	100,0	101,5	103,0	102,8	105,0	107,3	107,9	106,9	107,7	109,3	112,1	123,3	133,1	133,0
politie	100,0	101,6	103,2	102,9	105,2	107,5	107,9	106,9	107,5	109,1	111,9	123,9	134,5	134,0
brandweer	100,0	100,7	101,8	102,7	103,3	105,4	107,9	107,9	110,0	111,6	114,3	117,4	119,8	123,1
belastingdienst	100,0	98,2	97,0	95,6	95,0	95,3	94,5	95,1	96,3	99,3	103,7	104,8	103,4	103,2
beheer zorgsector	100,0	100,9	99,5	97,6	96,3	96,5	94,3	90,7	89,0	88,0	89,1	91,2	94,7	95,4
uitvoering sociale zekerheid	100,0	104,8	107,4	119,9	121,1	108,3	95,7	92,3	92,0	89,7	87,3	90,9	94,9	98,4
arbeidsvoorziening	100,0	110,8	125,0	144,2	152,5	142,0	135,4	137,6	148,9	141,3	136,8	129,8	84,3	72,7
uitkeringsinstellingen														
werknemersverzekeringen	100,0	106,1	110,9	133,9	129,4	104,4	78,1	73,5	72,2	65,1	70,2	71,9	73,6	72,8
sociale dienst	100,0	103,8	101,2	104,8	114,0	110,8	108,4	103,9	102,1	106,7	92,4	103,5	123,8	137,4
sociale verzekeringsbank	100,0	97,3	91,1	87,8	84,9	84,2	83,4	79,8	78,6	79,8	80,6	81,5	86,2	87,0
sociale werkplaatsen	100,0	101,8	104,9	106,0	104,5	102,0	101,3	100,1	98,5	98,5	98,6	100,0	110,3	117,5
cultuur	100,0	99,6	100,8	101,9	105,6	105,7	102,9	95,7	94,3	98,1	103,0	107,7	111,4	113,8
openbare bibliotheken	100,0	101,9	104,0	104,2	103,9	103,5	102,9	100,2	98,1	97,2	98,9	102,7	105,0	106,2
musea	100,0	114,7	118,7	122,0	121,5	129,1	112,8	94,4	93,8	94,3	96,8	99,7	99,0	98,3
podiumkunsten in ruime zin	100,0	87,1	87,2	87,9	92,5	92,7	102,3	106,8	113,4	130,5	143,5	155,4	171,6	178,4

creativiteitscentra	100,0	99,3	100,1	100,9	97,9	95,2	96,0	94,7	93,3	92,9	93,5	94,5	95,6	96,7
publieke omroep	100,0	95,9	94,8	95,2	111,7	107,6	99,9	81,8	72,7	74,7	80,3	83,4	82,5	85,8
sport	100,0	93,9	97,0	96,0	99,2	106,6	106,3	114,0	120,3	126,6	137,4	151,1	163,6	175,5
openbaar vervoer	100,0	101,9	104,1	102,1	98,4	94,5	93,2	90,3	82,8	81,6	81,6	80,8	82,8	84,7
bus, tram, metro	100,0	103,4	103,7	101,7	98,0	95,1	93,9	89,3	76,5	76,6	77,8	76,0	76,2	77,8
Nederlandse Spoorwegen	100,0	100,0	104,6	102,6	98,9	93,8	92,4	91,7	90,9	88,1	86,5	86,9	91,4	93,5
totaal onderwijs	100,0	96,3	91,8	91,1	90,7	90,5	90,9	92,0	93,1	94,4	97,0	100,1	103,9	107,2
totaal zorg	100,0	101,0	102,9	104,8	105,0	106,9	108,0	108,5	111,4	112,6	115,3	117,7	122,0	127,1
totaal politie, justitie en brandweer	100,0	102,0	103,4	104,3	108,7	112,9	114,8	114,6	116,4	118,4	121,4	131,2	140,7	143,0
totaal overig	100,0	102,0	103,9	107,3	107,7	104,3	100,4	99,0	99,6	101,7	105,3	109,1	112,3	113,3
totaal quartaire sector	100,0	100,0	100,1	101,6	101,9	102,2	102,0	102,2	104,0	105,5	108,4	111,8	116,0	119,5
totaal marktsector	100,0	101,5	102,6	102,3	102,0	104,7	107,7	110,8	113,5	116,2	118,3	119,0	117,5	114,9

Tabel D.3 Index reële kosten per product

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
primair onderwijs	100,0	103,8	103,2	104,1	106,0	110,1	107,5	109,0	110,9	116,5	124,0	130,5	137,6	139,8
basisonderwijs	100,0	104,0	103,2	103,7	105,9	110,4	107,7	109,2	111,1	118,2	127,2	133,4	140,8	142,7
speciaal onderwijs	100,0	102,6	103,1	105,9	106,7	108,3	106,5	107,6	109,9	107,2	106,8	114,9	121,0	124,8
voortgezet onderwijs	100,0	102,1	107,2	108,6	113,0	115,0	118,1	118,8	122,8	130,5	135,2	136,5	144,8	149,1
avo/vbo	100,0	103,5	109,8	110,2	113,0	114,2	114,9	115,0	114,6	121,9	126,7	129,3	134,5	139,9
bve	100,0	100,0	103,0	106,1	112,9	116,0	123,0	125,0	137,0	145,3	149,6	148,5	162,6	164,7
hoger onderwijs	100,0	98,7	98,4	97,2	99,1	101,7	107,3	110,7	112,8	114,8	114,3	113,4	114,9	113,3
hoger beroepsonderwijs	100,0	99,4	98,4	95,9	99,8	98,8	101,5	104,2	102,1	101,5	99,8	101,6	103,1	105,7
wetenschappelijk onderwijs	100,0	98,0	98,3	98,2	97,6	103,9	112,4	116,4	123,9	129,5	130,9	126,0	127,3	120,1
wetenschappelijk onderzoek	100,0	99,8	98,7	93,7	92,3	92,4	95,9	95,2	94,6	100,0	103,1	104,9	110,6	110,2
ziekenhuizen en specialisten	100,0	106,4	108,7	106,6	103,4	104,6	106,0	105,9	108,9	114,5	118,6	123,4	126,7	126,3
ziekenhuizen	100,0	105,7	108,3	107,9	104,4	105,3	106,5	107,2	110,5	116,4	120,7	126,5	129,8	129,3
specialisten	100,0	111,0	111,8	99,5	97,7	101,6	104,3	98,9	100,7	104,5	107,2	106,6	109,1	109,4
geestelijke gezondheidszorg	100,0	100,4	102,5	102,4	101,5	102,2	102,2	100,3	103,6	110,6	112,6	108,5	110,8	108,2
extramurale gezondheidszorg	100,0	103,4	106,0	104,1	104,4	99,5	98,3	99,7	99,8	102,3	103,0	103,8	112,2	114,7

huisartsen	100,0	101,6	104,4	105,1	102,5	105,6	106,5	110,0	109,7	111,7	116,0	121,1	137,9	146,9
fysiotherapie	100,0	104,6	107,7	105,8	104,3	104,8	99,8	87,9	88,6	92,6	90,8	88,5	88,6	89,0
tandartsen	100,0	104,6	106,7	102,5	106,4	92,0	91,5	98,7	98,6	100,5	99,8	99,5	107,5	106,4
ouderen en thuiszorg	100,0	101,3	102,3	105,6	104,7	103,4	105,3	104,7	107,0	110,9	113,7	117,8	124,0	124,9
thuiszorg	100,0	103,7	103,4	110,9	108,7	109,4	108,7	104,2	103,1	107,2	109,9	112,7	110,9	115,0
verzorgingshuizen	100,0	99,0	99,6	100,6	100,2	94,7	96,8	98,1	102,1	107,2	110,7	114,2	132,1	134,4
verpleeghuizen	100,0	102,4	104,7	107,9	107,5	108,9	112,2	112,1	115,3	117,9	120,3	126,1	129,8	127,2
gehandicapten	100,0	102,4	104,8	107,6	107,6	108,2	114,5	118,1	120,8	123,1	124,3	126,1	136,8	144,8
verstrekking genees- en hulpmiddelen	100,0	97,8	97,6	98,0	94,9	92,2	92,1	89,6	88,9	86,0	84,6	80,1	78,5	75,5
welzijn	100,0	94,4	92,8	92,2	90,8	91,5	85,7	92,5	92,5	85,7	94,1	98,7	94,9	94,0
algemeen maatschappelijk werk	100,0	101,7	96,6	100,3	100,6	98,4	100,3	99,6	99,4	111,7	111,9	87,0	84,4	82,0
jeugdhulpverlening	100,0	93,2	92,2	90,9	89,1	90,4	83,3	91,3	91,3	81,9	91,4	100,3	96,1	95,4
kinderopvang	100,0	114,5	132,5	133,6	133,9	130,0	128,5	131,2	133,9	136,9	136,9	134,7	142,8	146,4
asielzoekers	100,0	118,0	107,5	72,9	74,0	79,3	78,1	110,6	120,5	119,9	112,5	113,0	120,3	124,7
immigratie- en naturalisatiedienst	100,0	104,1	102,8	181,1	171,0	169,1	145,5	212,0	263,3	286,1	293,6	387,8	412,0	418,5
centrale opvang asielzoekers	100,0	116,8	103,4	44,9	47,9	53,6	56,9	78,4	80,4	77,7	71,3	67,5	71,7	73,6
justitie	100,0	99,9	112,5	126,9	128,1	125,4	119,3	131,9	146,8	173,4	182,1	192,6	190,0	180,7
rechtspraak	100,0	104,1	118,1	125,0	131,9	126,9	140,6	162,0	183,4	205,6	223,6	240,8	231,8	213,8
gevangeniswezen	100,0	93,9	105,1	128,3	120,0	117,1	90,1	94,4	102,6	129,3	130,1	134,4	137,0	135,8
politie en brandweer	100,0	104,8	112,5	118,7	121,7	125,3	127,9	122,7	127,1	131,2	134,5	129,7	119,0	118,1
politie	100,0	106,9	113,8	120,3	122,6	128,9	133,9	126,5	129,7	133,0	136,6	129,7	117,6	115,0
brandweer	100,0	92,9	105,0	109,1	116,6	105,3	97,3	101,9	111,9	120,5	122,3	129,2	127,5	141,3
belastingdienst	100,0	107,8	103,0	103,3	98,0	100,5	105,2	108,6	112,0	119,1	120,2	112,7	117,7	98,7
beheer zorgsector	100,0	102,7	104,9	104,5	102,8	104,7	103,1	102,6	101,6	103,5	99,4	101,1	106,0	107,1
uitvoering sociale zekerheid	100,0	107,1	114,2	116,3	121,4	118,0	118,0	124,9	141,8	148,6	148,3	153,2	163,5	147,8
arbeidsvoorziening	100,0	142,9	164,6	179,6	157,6	134,4	138,6	170,0	205,4	210,5	207,2	231,6	208,8	141,4
uitkeringsinstellingen														
werknemersverzekeringen	100,0	103,1	108,7	107,8	110,8	111,5	114,0	115,2	145,7	151,9	161,1	153,2	166,5	148,7
sociale dienst	100,0	108,5	126,0	131,4	136,4	132,5	122,3	130,6	136,7	155,3	143,9	171,5	195,4	193,7
sociale verzekeringsbank	100,0	104,7	103,6	106,2	108,5	107,1	98,6	102,6	104,7	107,3	102,0	106,3	104,0	100,3
sociale werkplaatsen	100,0	96,7	93,3	93,3	119,1	117,8	120,0	121,9	119,5	119,8	118,0	118,2	127,5	121,0

cultuur	100,0	99,9	102,1	103,8	112,9	120,2	124,9	132,4	135,0	143,1	148,7	143,9	145,7	147,0
openbare bibliotheken	100,0	101,1	102,4	103,4	103,9	119,4	127,3	135,6	144,1	153,6	159,3	163,8	175,1	178,8
musea	100,0	106,4	108,6	110,3	121,7	124,2	124,5	124,6	136,6	149,0	152,9	156,6	162,3	168,2
podiumkunsten in ruime zin	100,0	93,8	89,8	90,1	92,5	88,1	91,5	101,0	105,3	113,8	124,9	125,8	126,1	124,7
creativiteitscentra	100,0	99,1	94,0	95,7	91,6	94,1	95,8	97,5	97,5	97,7	96,3	94,9	95,2	95,5
publieke omroep	100,0	99,5	107,0	109,3	130,4	144,3	151,0	161,6	155,0	162,4	166,3	146,7	143,2	143,5
sport	100,0	94,0	97,5	96,7	95,5	94,4	98,1	102,3	107,0	106,3	107,2	111,3	115,5	117,8
openbaar vervoer	100,0	81,9	84,6	83,6	84,1	98,6	98,3	101,8	98,6	95,5	94,1	98,8	99,6	104,0
bus, tram, metro	100,0	94,2	95,0	95,5	92,5	98,5	97,8	96,8	84,6	85,6	85,5	80,0	81,1	85,0
Nederlandse Spoorwegen	100,0	73,6	77,4	75,6	79,3	102,0	102,4	109,8	114,0	107,3	105,0	118,4	118,8	123,8
totaal onderwijs	100,0	101,6	103,0	102,8	105,1	107,6	109,3	110,6	112,7	117,9	121,8	124,1	130,0	131,6
totaal zorg	100,0	103,1	104,9	105,2	103,4	102,7	104,1	103,9	106,0	109,4	111,5	113,1	117,2	117,2
totaal politie, justitie en brandweer	100,0	103,5	112,2	120,2	122,6	124,3	124,6	124,1	131,2	140,8	145,3	143,7	134,5	132,1
totaal overig	100,0	97,9	100,8	100,3	101,8	106,4	107,2	113,0	117,0	119,0	118,9	120,1	124,3	121,2
totaal quartaire sector	100,0	101,5	103,9	104,3	104,6	106,2	107,6	109,2	112,0	115,9	118,1	119,6	123,4	122,9
totaal marktsector	100,0	99,6	98,9	98,8	98,7	98,2	97,9	97,5	96,7	95,8	95,3	95,0	94,1	94,2

Tabel D.4 Componenten reële kosten per product, 1990-2003 (in procenten)

	aandeel arbeidskosten	x	gecorrigeerd cao-loon	incidenteel loon	-	arbeidsproductiviteit	+	aandeel materiaalkosten	x	reële materiële kosten per product
	2003		1990-2003	1990-2003		1990-2003		2003		1990-2003
primair onderwijs	0,76		0,72	1,63		-1,24		0,24		0,00
basisonderwijs	0,76		0,72	1,97		-1,10		0,24		0,17
speciaal onderwijs	0,80		0,72	0,06		-1,75		0,20		-0,99
voortgezet onderwijs	0,77		0,72	2,57		0,41		0,23		3,99
avo/vbo	0,80		0,72	2,24		0,70		0,20		4,31
bve	0,73		0,72	3,16		-0,07		0,27		3,74
hoger onderwijs	0,70		0,72	1,16		0,99		0,30		1,15
hoger beroepsonderwijs	0,70		0,72	0,77		1,07		0,30		0,45
wetenschappelijk onderwijs	0,70		0,72	1,59		1,04		0,30		1,78
wetenschappelijk onderzoek	0,65		0,72	1,52		1,68		0,35		1,14

ziekenhuizen en specialisten	0,62	0,47	1,66	0,08	0,38	1,43
ziekenhuizen	0,61	0,47	2,06	0,18	0,39	1,48
specialisten	0,72	0,47	0,03	-0,20	0,28	0,69
geestelijke gezondheidszorg	0,74	0,47	2,31	2,13	0,26	0,51
extramuraal gezondheidszorg	0,63	0,47	0,02	-0,50	0,37	1,17
huisartsen	0,59	0,47	2,05	-0,46	0,41	3,00
fysiotherapie	0,75	0,47	-2,45	-1,11	0,25	-0,90
tandartsen	0,60	0,47	1,23	1,22	0,40	0,48
ouderen en thuiszorg	0,73	0,47	1,16	-0,69	0,27	0,28
thuiszorg	0,82	0,47	1,21	0,92	0,18	2,78
verzorgingshuizen	0,69	0,47	1,42	-2,03	0,31	-0,51
verpleeghuizen	0,69	0,47	0,91	-0,52	0,31	1,78
gehandicapten	0,68	0,47	1,87	-0,70	0,32	2,52
verstrekking genees- en hulpmiddelen	0,12	0,47	1,25	4,59	0,88	-2,05
welzijn	0,72	0,47	0,48	1,46	0,28	-0,38
algemeen maatschappelijk werk	0,82	0,47	-1,21	0,71	0,18	-1,80
jeugdhulpverlening	0,70	0,47	0,74	1,58	0,30	-0,36
kinderopvang	0,69	0,47	3,57	0,79	0,31	2,42
asielzoekers	0,30	0,45	2,87	0,40	0,70	1,26
immigratie- en naturalisatiedienst	0,50	0,54	-0,64	-10,79	0,50	11,33
centrale opvang asielzoekers	0,22	0,47	5,53	7,38	0,78	-2,61
justitie	0,63	0,54	1,95	-0,85	0,37	7,54
rechtspraak	0,67	0,54	1,63	-2,99	0,33	7,64
gevangeniswezen	0,58	0,54	1,95	2,13	0,42	6,69
politie en brandweer	0,71	0,54	0,99	0,26	0,29	1,32
politie	0,72	0,54	0,82	0,33	0,28	1,21
brandweer	0,66	0,54	2,32	-0,09	0,34	2,22
belastingdienst	0,65	0,54	1,44	3,27	0,35	2,64
beheer zorgsector	0,55	0,45	1,86	1,00	0,45	-0,33
uitvoering sociale zekerheid	0,67	0,48	1,14	-1,20	0,33	3,45

arbeidsvoorziening uitkeringsinstellingen werknemersverzekeringen	0,64	0,54	3,83	0,61	0,36	1,13
sociale dienst	0,74	0,42	3,04	0,72	0,26	4,25
sociale verzekeringsbank	0,74	0,54	-0,75	-4,74	0,26	6,71
sociale werkplaatsen	0,69	0,54	0,61	1,01	0,31	-0,22
cultuur	0,48	0,54	0,54	-0,53	0,52	1,35
openbare bibliotheken	0,45	0,42	0,99	-1,94	0,55	2,68
musea	0,55	0,42	2,23	-3,00	0,45	3,30
podiumkunsten in ruime zin	0,49	0,42	3,66	-0,39	0,51	3,69
creativiteitscentra	0,46	0,42	-1,91	-2,25	0,54	2,62
publieke omroep	0,73	0,42	0,83	2,03	0,27	0,89
sport	0,29	0,42	1,74	-1,25	0,71	2,57
openbaar vervoer	0,23	0,42	-2,90	-3,66	0,77	1,28
bus, tram, metro	0,40	0,42	0,14	2,47	0,60	2,18
Nederlandse Spoorwegen	0,55	0,42	0,21	1,93	0,45	-1,19
totaal onderwijs	0,30	0,42	0,04	2,54	0,70	4,15
totaal zorg	0,75	0,72	1,86	0,25	0,25	1,59
totaal politie, justitie en brandweer	0,61	0,47	1,33	0,43	0,39	1,02
totaal overig	0,69	0,54	1,18	-0,08	0,31	3,03
totaal quartaire sector	0,52	0,48	0,65	0,18	0,48	2,14
totaal marktsector	0,63	0,55	1,31	0,27	0,37	1,61
	0,83	0,44	0,56	1,59	0,17	0,21

Bijlage E Profijt van de overheid naar andere kenmerken

E1 Secundair inkomen van huishoudens in 10%-groepen

profijt van de overheid in 2003

bedrag per huishouden (in euro's)		secundair inkomen van huishoudens in 10%-groepen										uitgaven (mln. euro)	
		totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
totaal													
	totaal volkshuisvesting	593	106	785	647	524	385	427	507	600	777	1.168	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	5.889	1.419	1.463	1.578	1.483	2.202	2.707	2.995	3.565	4.067	22.630
	totaal openbaar vervoer	226	407	146	148	163	182	228	222	221	254	292	1.870
	totaal cultuur en recreatie	387	219	190	242	262	279	388	473	520	609	688	3.200
	totaal dienstverlening	584	172	1.377	977	657	594	502	427	338	375	421	4.830
	totaal zorgverzekering	320	35	1.284	1.093	730	643	534	69	-309	-463	-412	2.650
	totaal bestaanskosten	145	56	220	203	185	163	166	149	113	91	104	1.200
	totaal hoofdvariant	4.992	6.884	5.422	4.772	4.099	3.729	4.447	4.553	4.478	5.208	6.328	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	1.206	1.010	1.408	1.891	1.874	2.403	3.675	3.457	4.767	5.676	22.630
	totaal oudervariant	4.992	2.201	5.013	4.718	4.412	4.120	4.647	5.521	4.941	6.411	7.937	41.280
volkshuisvesting													
	huursubsidie	193	54	718	541	366	146	57	28	15	6	3	1.600
	objectsubsidie huur	11	10	21	18	16	14	11	8	6	4	2	90
	huurwaardevoordeel	385	41	45	85	139	217	351	464	575	765	1.162	3.180
	premie koopwoning	4	0	1	2	2	8	8	6	5	2	2	30
	totaal volkshuisvesting	593	106	785	647	524	385	427	507	600	777	1.168	4.900
onderwijs	hoofdvariant												
	primair onderwijs algemeen	885	372	300	543	535	503	842	1.237	1.237	1.557	1.727	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	50	11	29	77	100	80	72	55	34	24	14	410
	voortgezet onderwijs algemeen	616	410	100	182	354	226	543	728	860	1.177	1.576	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	312	1.173	288	243	148	205	192	184	270	204	213	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	44	28	14	56	64	60	84	68	35	18	9	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	46	8	9	9	24	28	36	48	85	97	117	380

	educatie	60	68	84	32	43	59	82	77	47	68	46	500
	hoger onderwijs	498	2.333	359	238	238	247	263	239	379	373	314	4.120
	studiefinanciering	213	1.480	227	77	65	65	79	56	35	27	18	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	13	7	10	7	8	11	10	14	14	21	33	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	5.889	1.419	1.463	1.578	1.483	2.202	2.707	2.995	3.565	4.067	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	hoger onderwijs	498	124	109	195	362	437	306	611	447	1.053	1.338	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	312	87	236	184	191	212	257	555	510	464	423	2.580
	studiefinanciering	213	92	121	124	211	259	171	281	187	289	393	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	1.206	1.010	1.408	1.891	1.874	2.403	3.675	3.457	4.767	5.676	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	trein	85	142	51	43	60	67	86	72	95	107	125	700
	bus, tram, metro	141	265	95	105	103	115	142	150	126	147	166	1.170
	totaal openbaar vervoer	226	407	146	148	163	182	228	222	221	254	292	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	sociaal cultureel werk	73	48	62	59	55	59	92	90	98	89	73	600
	sportaccommodaties	86	50	21	43	52	53	75	104	125	152	183	710
	openlucht recreatie	70	39	39	45	51	60	77	90	97	99	104	580
	openbare bibliotheek	48	26	19	35	35	27	47	65	66	78	86	400
	kunstzinnige vorming	21	12	11	11	12	17	17	20	26	39	40	170
	uitvoerende kunst	53	22	22	26	34	38	46	60	61	98	125	440
	musea	36	22	15	23	22	26	33	42	46	55	78	300
	totaal cultuur en recreatie	387	219	190	242	262	279	388	473	520	609	688	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	325	69	1.012	628	394	404	284	185	94	99	84	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	86	20	217	157	121	102	96	65	40	23	17	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	73	42	88	63	65	46	80	84	89	80	89	600
	kinderopvang	68	3	5	70	44	15	14	65	91	155	216	560
	rechtshulp	21	32	36	42	26	15	14	14	13	6	7	170
	maatschappelijk werk	12	7	18	18	8	12	12	14	11	13	8	100
	totaal dienstverlening	584	172	1.377	977	657	594	502	427	338	375	421	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	ziekenfonds	320	134	1.203	980	598	470	400	-1	-243	-298	-37	2.650
	betaalde premie	1.599	276	1.210	1.492	1.694	1.851	1.973	1.930	2.282	1.931	1.349	13.220
	gesimuleerde premie	1.919	410	2.414	2.471	2.291	2.321	2.372	1.929	2.039	1.633	1.312	15.870

wettelijke bijdragen	0	-99	81	114	132	173	134	70	-66	-165	-375	0
voordeel	185	60	107	145	184	246	253	285	197	216	158	1.530
nadeel	-185	-159	-26	-31	-52	-72	-119	-214	-262	-381	-533	-1.530
totaal zorgverzekering	320	35	1.284	1.093	730	643	534	69	-309	-463	-412	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
bijzondere bijstand	28	25	103	80	43	14	6	5	1	0	0	230
fiscale compensatie ziektekosten	100	5	64	84	120	137	152	138	110	89	103	830
kwijtschelding lokale heffingen	17	25	53	38	22	12	8	6	3	2	1	140
totaal bestaanskosten	145	56	220	203	185	163	166	149	113	91	104	1.200

overheidsuitgaven in procenten

secundair inkomen van huishoudens in 10%-groepen

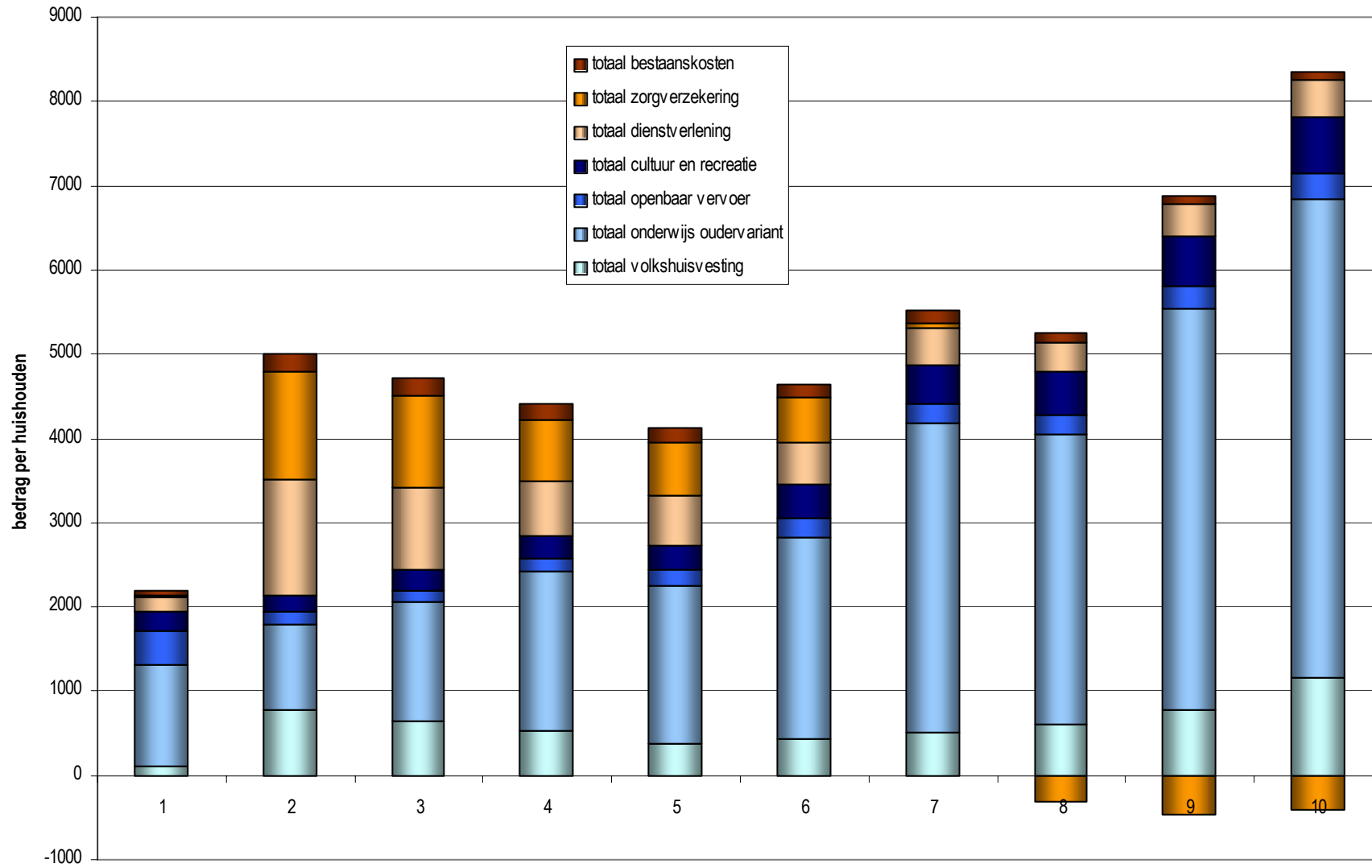
totaal	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
totaal volkshuisvesting	100	1,8	13,2	10,9	8,8	6,5	7,2	8,6	10,1	13,1	19,7	4.900	
totaal onderwijs hoofdvariant	100	21,5	5,2	5,3	5,8	5,4	8,0	9,9	10,9	13,0	14,9	22.630	
totaal openbaar vervoer	100	18,0	6,4	6,5	7,2	8,0	10,1	9,8	9,8	11,2	12,9	1.870	
totaal cultuur en recreatie	100	5,7	4,9	6,3	6,8	7,2	10,0	12,2	13,4	15,7	17,8	3.200	
totaal dienstverlening	100	2,9	23,6	16,7	11,2	10,2	8,6	7,3	5,8	6,4	7,2	4.830	
totaal zorgverzekering	100	1,1	40,1	34,1	22,8	20,1	16,6	2,2	-9,6	-14,4	-12,8	2.650	
totaal bestaanskosten	100	3,9	15,2	14,0	12,8	11,2	11,4	10,3	7,8	6,2	7,2	1.200	
totaal hoofdvariant	100	13,8	10,9	9,6	8,2	7,5	8,9	9,1	9,0	10,4	12,7	41.280	
totaal onderwijs oudervariant	100	4,4	3,7	5,1	6,9	6,8	8,8	13,4	12,6	17,4	20,7	22.630	
totaal oudervariant	100	4,4	10,0	9,4	8,8	8,3	9,3	11,1	9,9	12,8	15,9	41.280	
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
huursubsidie	100	2,8	37,1	28,0	18,9	7,5	3,0	1,4	0,8	0,3	0,2	1.600	
objectsubsidie huur	100	9,4	19,2	16,6	14,7	12,4	10,0	7,6	5,2	3,3	1,7	90	
huurwaardevoordeel	100	1,1	1,2	2,2	3,6	5,7	9,1	12,1	15,0	19,9	30,2	3.180	
premie koopwoning	100	1,2	3,4	5,3	6,0	21,9	21,6	17,5	12,8	6,0	4,3	30	
totaal volkshuisvesting	100	1,8	13,2	10,9	8,8	6,5	7,2	8,6	10,1	13,1	19,7	4.900	
onderwijs	hoofdvariant	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
primair onderwijs algemeen	100	4,2	3,4	6,1	6,0	5,7	9,5	14,0	14,0	17,6	19,5	7.320	
primair onderwijs doelgroepen	100	2,2	5,8	15,6	20,2	16,2	14,5	11,2	6,9	4,8	2,9	410	
voortgezet onderwijs algemeen	100	6,7	1,6	3,0	5,8	3,7	8,8	11,8	14,0	19,1	25,6	5.090	
middelbaar beroepsonderwijs	100	37,6	9,2	7,8	4,8	6,6	6,2	5,9	8,6	6,5	6,8	2.580	
tegemoetkoming studiekosten	100	6,4	3,2	12,8	14,6	13,8	19,2	15,5	8,1	4,2	2,2	360	

	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	1,7	2,0	1,9	5,1	6,0	7,8	10,5	18,4	21,1	25,4	380
	educatie	100	11,2	13,8	5,2	7,1	9,7	13,5	12,8	7,8	11,2	7,6	500
	hoger onderwijs	100	46,8	7,2	4,8	4,8	5,0	5,3	4,8	7,6	7,5	6,3	4.120
	studiefinanciering	100	69,5	10,7	3,6	3,1	3,0	3,7	2,6	1,6	1,3	0,8	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	5,1	7,3	5,0	5,7	8,2	7,8	10,5	10,2	15,7	24,5	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	21,5	5,2	5,3	5,8	5,4	8,0	9,9	10,9	13,0	14,9	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	hoger onderwijs	100	2,5	2,2	3,9	7,3	8,8	6,1	12,3	9,0	21,1	26,9	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	100	2,8	7,6	5,9	6,1	6,8	8,2	17,8	16,4	14,9	13,6	2.580
	studiefinanciering	100	4,3	5,7	5,8	9,9	12,2	8,0	13,2	8,8	13,6	18,5	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	100	4,4	3,7	5,1	6,9	6,8	8,8	13,4	12,6	17,4	20,7	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	trein	100	16,7	6,0	5,1	7,1	7,9	10,2	8,5	11,2	12,6	14,8	700
	bus,tram,metro	100	18,8	6,7	7,4	7,3	8,1	10,0	10,6	8,9	10,4	11,8	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	18,0	6,4	6,5	7,2	8,0	10,1	9,8	9,8	11,2	12,9	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	sociaal cultureel werk	100	6,6	8,6	8,1	7,6	8,1	12,7	12,5	13,5	12,3	10,0	600
	sportaccommodaties	100	5,9	2,5	5,0	6,0	6,2	8,8	12,2	14,6	17,6	21,3	710
	openlucht recreatie	100	5,6	5,6	6,4	7,3	8,5	11,0	12,9	13,9	14,1	14,8	580
	openbare bibliotheek	100	5,3	4,0	7,3	7,2	5,7	9,7	13,4	13,7	16,1	17,7	400
	kunstzinnige vorming	100	5,7	5,4	5,1	6,0	8,5	8,2	9,9	12,9	18,8	19,5	170
	uitvoerende kunst	100	4,2	4,2	4,9	6,5	7,1	8,7	11,3	11,4	18,4	23,5	440
	musea	100	6,0	4,2	6,4	6,0	7,1	9,2	11,7	12,6	15,2	21,4	300
	totaal cultuur en recreatie	100	5,7	4,9	6,3	6,8	7,2	10,0	12,2	13,4	15,7	17,8	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	2,1	31,1	19,3	12,1	12,4	8,7	5,7	2,9	3,1	2,6	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	2,3	25,3	18,2	14,1	11,9	11,2	7,6	4,7	2,6	2,0	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	5,7	12,2	8,7	8,9	6,4	11,1	11,6	12,2	11,0	12,3	600
	kinderopvang	100	0,4	0,7	10,4	6,5	2,1	2,1	9,6	13,5	22,8	31,9	560
	rechtshulp	100	15,7	17,7	20,2	12,5	7,5	7,0	6,7	6,3	3,1	3,2	170
	maatschappelijk werk	100	5,7	15,2	14,5	6,7	9,6	9,9	11,8	9,1	10,6	7,0	100
	totaal dienstverlening	100	2,9	23,6	16,7	11,2	10,2	8,6	7,3	5,8	6,4	7,2	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	ziekenfonds	100	4,2	37,5	30,6	18,7	14,7	12,5	0,0	-7,6	-9,3	-1,1	2.650
	betaalde premie	100	1,7	7,6	9,3	10,6	11,6	12,3	12,1	14,3	12,1	8,4	13.220

gesimuleerde premie	100	2,1	12,6	12,9	11,9	12,1	12,4	10,0	10,6	8,5	6,8	15.870
wettelijke bijdragen	0	-5,4	4,4	6,1	7,2	9,4	7,2	3,8	-3,5	-8,9	-20,3	0
voordeel	100	3,2	5,8	7,8	9,9	13,3	13,7	15,4	10,6	11,7	8,5	1.530
nadeel	100	8,6	1,4	1,7	2,8	3,9	6,5	11,6	14,2	20,6	28,8	-1.530
totaal zorgverzekering	100	1,1	40,1	34,1	22,8	20,1	16,6	2,2	-9,6	-14,4	-12,8	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
bijzondere bijstand	100	9,1	36,9	28,9	15,5	5,0	2,2	1,9	0,3	0,1	0,2	230
fiscale compensatie ziektekosten	100	0,5	6,4	8,4	12,0	13,7	15,2	13,8	10,9	8,8	10,2	830
kwijtschelding lokale heffingen	100	15,0	31,4	22,5	13,0	7,1	4,6	3,3	1,6	1,0	0,6	140
totaal bestaanskosten	100	3,9	15,2	14,0	12,8	11,2	11,4	10,3	7,8	6,2	7,2	1.200

10%-groepen secundair inkomen		aantal huishoudens op basis van AVO'99 (x 1000)										
1	0-10%	827	827	827	827	827	827	827	827	827	827	827
2	10-20%	827										
3	20-30%	827										
4	30-40%	827										
5	40-50%	827										
6	50-60%	827										
7	60-70%	827										
8	70-80%	827										
9	80-90%	827										
10	90-100%	827										
	totaal	8.273										

secundair inkomen in 10%-groepen

E2 Gestandaardiseerd inkomen van huishoudens in 10%-groepen

profijt van de overheid in 2003

bedrag per huishouden (in euro's)		gestandaardiseerd inkomen van huishoudens in 10%-groepen										uitgaven	
												(mln. euro)	
totaal		totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	totaal volkshuisvesting	593	89	421	1.003	717	466	429	478	563	690	1.067	4.900
	totaal onderwijs												
	hoofdvariant	2.737	6.140	2.201	2.147	2.219	2.176	1.911	2.686	2.475	2.741	2.659	22.630
	totaal openbaar vervoer	226	410	155	128	231	192	184	230	245	267	218	1.870
	totaal cultuur en recreatie	387	236	255	287	328	376	364	439	474	554	553	3.200
	totaal dienstverlening	584	178	1.491	963	583	715	458	392	348	341	362	4.830
	totaal zorgverzekering	320	79	1.576	1.622	907	380	-34	-393	-467	-245	-222	2.650
	totaal bestaanskosten	145	57	228	275	191	154	134	117	105	87	103	1.200
	totaal hoofdvariant	4.992	7.188	6.327	6.427	5.175	4.460	3.446	3.948	3.743	4.436	4.740	41.280
	totaal onderwijs												
	oudervariant	2.737	1.503	1.682	2.337	2.255	2.431	2.419	2.963	3.035	4.099	4.630	22.630
	totaal oudervariant	4.992	2.551	5.809	6.617	5.212	4.715	3.954	4.224	4.304	5.794	6.711	41.280
volkshuisvesting	totaal	593	89	421	1.003	717	466	429	478	563	690	1.067	4.900
	huursubsidie	193	42	331	866	465	145	43	21	12	6	3	1.600
	objectsubsidie huur	11	11	22	18	15	13	11	8	6	4	2	90
	huurwaardevoordeel	385	36	66	114	231	301	371	445	541	678	1.061	3.180
	premie koopwoning	4	0	1	5	7	8	4	4	5	2	1	30
	totaal volkshuisvesting	593	89	421	1.003	717	466	429	478	563	690	1.067	4.900
onderwijs	hoofdvariant	2.737	6.140	2.201	2.147	2.219	2.176	1.911	2.686	2.475	2.741	2.659	22.630
	primair onderwijs algemeen	885	519	706	895	837	928	765	1137	983	1.132	946	7.320
	primair onderwijs												
	doelgroepen	50	20	79	107	108	66	42	29	19	15	11	410
	voortgezet onderwijs												
	algemeen	616	417	310	346	501	515	600	587	772	1.029	1.074	5.090
	middelbaar												
	beroepsonderwijs	312	1.088	286	215	219	269	213	329	190	139	169	2.580
	tegemoetkoming												
	studiekosten	44	30	98	97	90	56	29	17	11	5	1	360

	kinderbijslag 16-17-jarigen	46	11	15	26	36	28	48	62	59	86	89	380
	educatie	60	89	93	51	36	74	38	90	33	55	46	500
	hoger onderwijs	498	2.230	408	293	303	230	154	422	390	258	292	4.120
	studiefinanciering	213	1.730	193	110	83	0	11	0	0	0	0	1.760
	fiscale compensatie												
	studiekosten	13	7	12	6	6	9	11	14	17	22	29	110
	totaal onderwijs	2.737	6.140	2.201	2.147	2.219	2.176	1.911	2.686	2.475	2.741	2.659	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	hoger onderwijs	498	141	100	305	335	335	371	327	525	1.009	1.533	4.120
	middelbaar												
	beroepsonderwijs	312	142	186	269	179	253	311	499	377	446	458	2.580
	studiefinanciering	213	129	83	234	129	167	205	201	240	299	441	1.760
	totaal onderwijs	2.737	1.503	1.682	2.337	2.255	2.431	2.419	2.963	3.035	4.099	4.630	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	trein	85	143	39	43	79	64	71	81	98	126	102	700
	bus, tram, metro	141	267	116	85	152	128	114	149	147	141	116	1.170
	totaal openbaar vervoer	226	410	155	128	231	192	184	230	245	267	218	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	sociaal cultureel werk	73	51	77	67	79	76	73	83	84	77	58	600
	sportaccommodaties	86	53	39	49	70	85	87	98	118	126	132	710
	openlucht recreatie	70	44	48	61	64	77	70	80	80	92	84	580
	openbare bibliotheek	48	29	34	40	43	50	45	59	53	70	60	400
	kunstzinnige vorming	21	13	12	16	15	18	19	24	24	33	32	170
	uitvoerende kunst	53	23	25	28	31	40	40	53	73	97	122	440
	musea	36	23	20	27	26	29	29	42	42	59	66	300
	totaal cultuur en recreatie	387	236	255	287	328	376	364	439	474	554	553	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	325	68	1.064	580	349	452	253	191	95	85	112	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	86	19	249	160	104	109	77	46	40	30	23	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	73	44	89	64	74	84	75	59	81	96	59	600
	kinderopvang	68	6	12	103	22	47	32	75	114	115	151	560

	rechtshulp	21	33	53	42	21	9	11	12	9	6	9	170
	maatschappelijk werk	12	9	25	15	13	14	11	10	9	7	8	100
	totaal dienstverlening	584	178	1.491	963	583	715	458	392	348	341	362	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	ziekenfonds	320	174	1.512	1.488	740	260	-127	-399	-348	-88	-9	2.650
	betaalde premie	1.599	286	1.329	1.498	1.788	1.997	2.057	2.055	2.010	1.668	1.291	13.220
	gesimuleerde premie	1.919	460	2.841	2.986	2.528	2.257	1.931	1.656	1.662	1.580	1.282	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-94	64	134	167	120	93	5	-120	-157	-213	0
	voordeel	185	72	102	190	240	210	219	215	160	229	217	1.530
	nadeel	-185	-166	-38	-56	-73	-90	-126	-209	-280	-386	-429	-1.530
	totaal zorgverzekering	320	79	1.576	1.622	907	380	-34	-393	-467	-245	-222	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	bijzondere bijstand	28	23	94	129	24	4	2	2	0	0	0	230
	fiscale compensatie												
	ziektekosten	100	7	59	116	155	142	126	111	102	85	101	830
	kwijtschelding lokale heffingen	17	27	75	30	12	9	6	4	3	2	1	140
	totaal bestaanskosten	145	57	228	275	191	154	134	117	105	87	103	1.200

overheidsuitgaven in procenten	gestandaardiseerd inkomen van huishoudens in 10%-groepen										
--------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

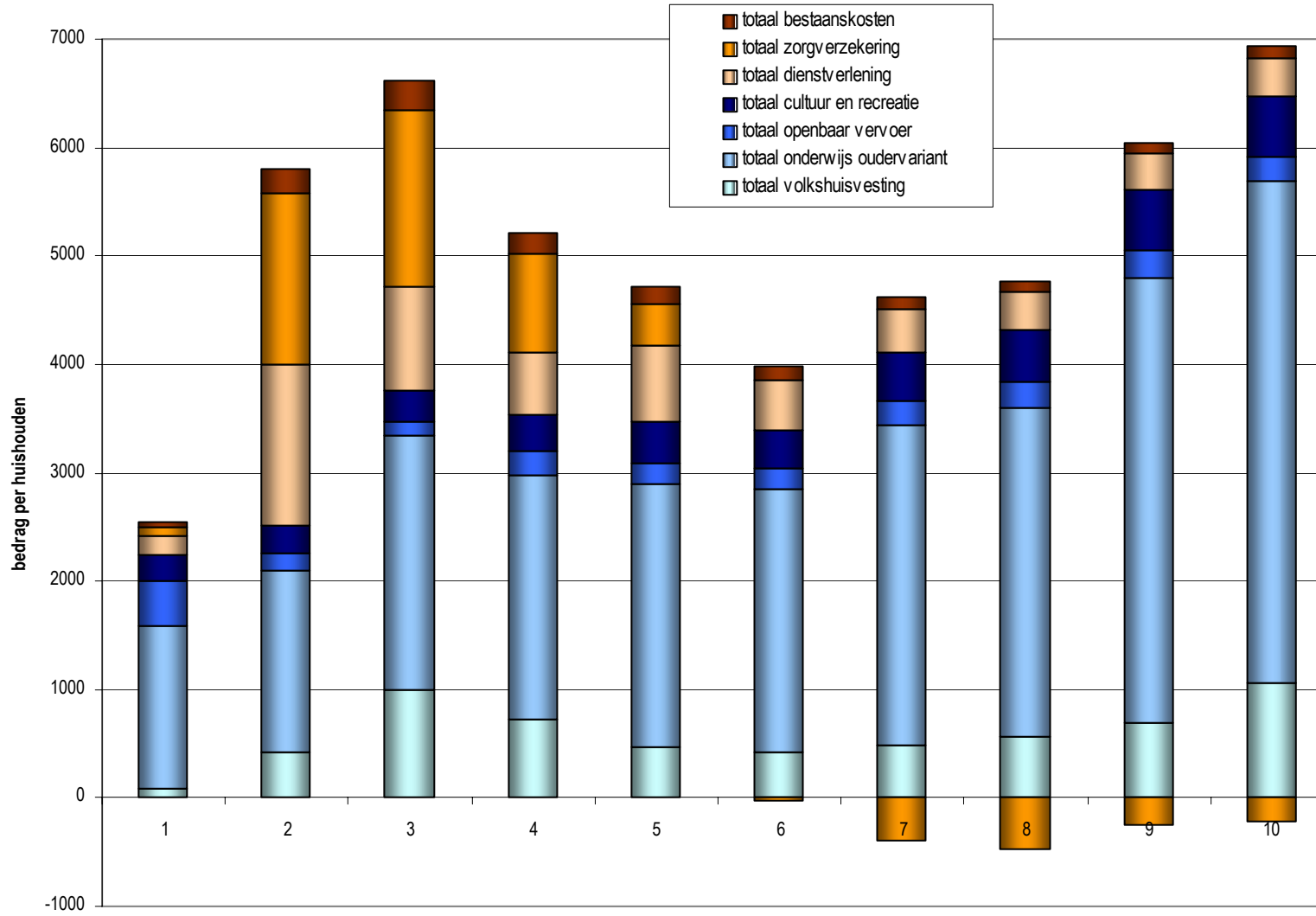
totaal	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	totaal volkshuisvesting	100	1,5	7,1	16,9	12,1	7,9	7,2	8,1	9,5	11,7	18,0	4.900
	totaal onderwijs												
	hoofdvariant	100	22,4	8,0	7,8	8,1	7,9	7,0	9,8	9,0	10,0	9,7	22.630
	totaal openbaar vervoer	100	18,1	6,9	5,7	10,2	8,5	8,2	10,2	10,8	11,8	9,6	1.870
	totaal cultuur en recreatie	100	6,1	6,6	7,4	8,5	9,7	9,4	11,4	12,3	14,3	14,3	3.200
	totaal dienstverlening	100	3,0	25,5	16,5	10,0	12,2	7,8	6,7	6,0	5,8	6,2	4.830
	totaal zorgverzekering	100	2,5	49,2	50,6	28,3	11,9	-1,1	-12,3	-14,6	-7,6	-6,9	2.650
	totaal bestaanskosten	100	3,9	15,7	19,0	13,2	10,6	9,2	8,0	7,2	6,0	7,1	1.200
	totaal hoofdvariant	100	14,4	12,7	12,9	10,4	8,9	6,9	7,9	7,5	8,9	9,5	41.280
	totaal onderwijs												
	oudervariant	100	5,5	6,1	8,5	8,2	8,9	8,8	10,8	11,1	15,0	16,9	22.630
	totaal oudervariant	100	5,1	11,6	13,3	10,4	9,4	7,9	8,5	8,6	11,6	13,4	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

	huursubsidie	100	2,2	17,1	44,8	24,0	7,5	2,2	1,1	0,6	0,3	0,2	1.600
	objectsubsidie huur	100	9,7	20,4	16,6	13,5	11,5	9,7	7,3	5,5	3,7	2,0	90
	huurwaardevoordeel	100	0,9	1,7	3,0	6,0	7,8	9,7	11,6	14,1	17,6	27,6	3.180
	premie koopwoning	100	1,2	3,4	12,7	19,0	21,0	11,0	11,1	13,6	5,3	1,6	30
	totaal volkshuisvesting	100	1,5	7,1	16,9	12,1	7,9	7,2	8,1	9,5	11,7	18,0	4.900
onderwijs	hoofdvariant	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	primair onderwijs algemeen	100	5,9	8,0	10,1	9,5	10,5	8,6	12,8	11,1	12,8	10,7	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	100	3,9	15,9	21,7	21,7	13,4	8,5	5,8	3,7	3,1	2,3	410
	voortgezet onderwijs algemeen middelbaar	100	6,8	5,0	5,6	8,1	8,4	9,7	9,5	12,5	16,7	17,5	5.090
	beroepsonderwijs tegemoetkoming	100	34,9	9,2	6,9	7,0	8,6	6,8	10,5	6,1	4,4	5,4	2.580
	studiekosten	100	6,9	22,6	22,4	20,7	12,8	6,7	3,9	2,6	1,2	0,3	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	2,3	3,3	5,8	7,8	6,1	10,4	13,5	12,9	18,6	19,3	380
	educatie	100	14,6	15,4	8,4	5,9	12,2	6,3	14,9	5,4	9,0	7,6	500
	hoger onderwijs	100	44,8	8,2	5,9	6,1	4,6	3,1	8,5	7,8	5,2	5,9	4.120
	studiefinanciering fiscale compensatie	100	81,3	9,1	5,1	3,9	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1.760
	studiekosten	100	5,2	9,4	4,5	4,3	6,5	8,4	10,8	12,5	16,4	22,0	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	22,4	8,0	7,8	8,1	7,9	7,0	9,8	9,0	10,0	9,7	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	hoger onderwijs middelbaar	100	2,8	2,0	6,1	6,7	6,7	7,4	6,6	10,5	20,3	30,8	4.120
	beroepsonderwijs	100	4,5	6,0	8,6	5,7	8,1	10,0	16,0	12,1	14,3	14,7	2.580
	studiefinanciering	100	6,1	3,9	11,0	6,0	7,8	9,6	9,4	11,3	14,1	20,7	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	100	5,5	6,1	8,5	8,2	8,9	8,8	10,8	11,1	15,0	16,9	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	trein	100	16,9	4,7	5,1	9,4	7,6	8,4	9,5	11,5	14,9	12,0	700
	bus, tram, metro	100	18,8	8,2	6,0	10,7	9,0	8,0	10,5	10,4	10,0	8,2	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	18,1	6,9	5,7	10,2	8,5	8,2	10,2	10,8	11,8	9,6	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	sociaal cultureel werk	100	7,0	10,6	9,3	10,9	10,5	10,0	11,5	11,6	10,6	8,0	600
	sportaccommodaties	100	6,2	4,6	5,7	8,2	9,9	10,1	11,4	13,7	14,7	15,4	710

	openlucht recreatie	100	6,3	6,8	8,7	9,2	11,0	10,0	11,5	11,4	13,1	12,0	580
	openbare bibliotheek	100	5,9	7,0	8,3	8,8	10,3	9,4	12,3	11,0	14,5	12,4	400
	kunstzinnige vorming	100	6,1	5,8	7,8	7,3	8,8	9,1	11,8	11,7	16,2	15,4	170
	uitvoerende kunst	100	4,3	4,7	5,2	5,8	7,6	7,6	9,9	13,8	18,2	22,9	440
	musea	100	6,4	5,5	7,3	7,2	7,9	8,1	11,5	11,5	16,2	18,3	300
	totaal cultuur en recreatie	100	6,1	6,6	7,4	8,5	9,7	9,4	11,4	12,3	14,3	14,3	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	2,1	32,7	17,8	10,7	13,9	7,8	5,9	2,9	2,6	3,4	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	2,2	29,0	18,6	12,1	12,8	9,0	5,3	4,6	3,5	2,7	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	6,1	12,2	8,8	10,1	11,5	10,3	8,1	11,2	13,3	8,1	600
	kinderopvang	100	0,8	1,8	15,2	3,3	6,9	4,7	11,1	16,8	17,0	22,3	560
	rechtshulp	100	16,0	25,6	20,5	10,4	4,4	5,4	5,6	4,5	3,0	4,3	170
	maatschappelijk werk	100	7,1	20,3	12,1	11,0	11,8	9,0	7,9	7,7	6,2	6,9	100
	totaal dienstverlening	100	3,0	25,5	16,5	10,0	12,2	7,8	6,7	6,0	5,8	6,2	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	ziekenfonds	100	5,4	47,2	46,4	23,1	8,1	-3,9	-12,4	-10,8	-2,7	-0,3	2.650
	betaalde premie	100	1,8	8,3	9,4	11,2	12,5	12,9	12,9	12,6	10,4	8,1	13.220
	gesimuleerde premie	100	2,4	14,8	15,6	13,2	11,8	10,1	8,6	8,7	8,2	6,7	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-5,1	3,5	7,3	9,0	6,5	5,0	0,3	-6,5	-8,5	-11,5	0
	voordeel	100	3,9	5,5	10,3	13,0	11,4	11,8	11,6	8,6	12,4	11,7	1.530
	nadeel	100	9,0	2,0	3,0	4,0	4,9	6,8	11,3	15,1	20,9	23,2	-1.530
	totaal zorgverzekering	100	2,5	49,2	50,6	28,3	11,9	-1,1	-12,3	-14,6	-7,6	-6,9	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	bijzondere bijstand	100	8,2	33,6	46,4	8,7	1,4	0,6	0,5	0,2	0,1	0,1	230
	fiscale compensatie												
	ziektekosten	100	0,7	5,9	11,5	15,4	14,1	12,6	11,0	10,1	8,5	10,1	830
	kwijtschelding lokale heffingen	100	15,7	44,6	18,0	6,9	5,1	3,5	2,6	1,7	1,0	0,6	140
	totaal bestaanskosten	100	3,9	15,7	19,0	13,2	10,6	9,2	8,0	7,2	6,0	7,1	1.200

10%-groepen standaard inkomen		aantal huishoudens op basis van AVO'99 (x 1000)											
1	0-10%	827	827	827	827	827	827	827	827	827	827	827	827
2	10-20%	827											
3	20-30%	827											
4	30-40%	827											
5	40-50%	827											
6	50-60%	827											
7	60-70%	827											
8	70-80%	827											
9	80-90%	827											
10	90-100%	827											
	totaal	8.273											

gestandaardiseerd inkomen in 10%-groepen

E3 Belangrijkste inkomensbron

profijt van de overheid in 2003

bedrag per huishouden (in euro's)		belangrijkste inkomensbron					uitgaven (mln. euro)	
		winst	loon	uitkering	pensioen	overig *)		
totaal	totaal	1	2	3	4	5		
	totaal volkshuisvesting	593	715	566	878	699	100	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	3.670	3.150	1.687	79	6.192	22.630
	totaal openbaar vervoer	226	191	218	127	133	603	1.870
	totaal cultuur en recreatie	387	556	427	368	274	290	3.200
	totaal dienstverlening	584	274	298	818	1.607	235	4.830
	totaal zorgverzekering	320	50	-773	139	4.181	33	2.650
	totaal bestaanskosten	145	143	80	391	245	29	1.200
	totaal hoofdvariant	4.992	5.599	3.967	4.409	7.219	7.482	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	5.448	3.397	2.634	225	2.194	22.630
	totaal oudervariant	4.992	7.378	4.214	5.355	7.364	3.484	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5		
	huursubsidie	193	64	66	595	444	33	1.600
	objectsubsidie huur	11	4	9	20	16	3	90
	huurwaardevoordeel	385	644	486	261	238	64	3.180
	premie koopwoning	4	3	5	2	2	0	30
	totaal volkshuisvesting	593	715	566	878	699	100	4.900
onderwijs	hoofdvariant	1	2	3	4	5		
	primair onderwijs algemeen	885	1.583	1.170	703	25	653	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	50	49	51	58	2	124	410
	voortgezet onderwijs algemeen	616	1.142	794	475	4	594	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	312	257	331	143	0	1.045	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	44	57	47	93	2	29	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	46	98	64	23	2	20	380
	educatie	60	65	59	77	30	102	500
	hoger onderwijs	498	370	495	50	12	2.116	4.120
	studiefinanciering	213	37	119	59	2	1.499	1.760

	fiscale compensatie studiekosten	13	10	20	6	1	10	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	3.670	3.150	1.687	79	6.192	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	1	2	3	4	5		
	hoger onderwijs	498	1.163	580	553	93	350	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	312	712	375	382	38	145	2.580
	studiefinanciering	213	569	237	263	28	167	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	5.448	3.397	2.634	225	2.194	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5		
	trein	85	53	86	37	52	217	700
	bus,tram,metro	141	139	132	89	81	386	1.170
	totaal openbaar vervoer	226	191	218	127	133	603	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5		
	sociaal cultureel werk	73	82	66	85	86	65	600
	sportaccommodaties	86	135	113	57	15	65	710
	openlucht recreatie	70	79	78	71	51	53	580
	openbare bibliotheek	48	63	55	47	29	37	400
	kunstzinnige vorming	21	32	23	19	13	13	170
	uitvoerende kunst	53	107	53	55	51	31	440
	musea	36	60	39	33	29	26	300
	totaal cultuur en recreatie	387	556	427	368	274	290	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	325	121	60	459	1.252	113	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	86	20	22	132	310	23	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	73	58	76	140	28	56	600
	kinderopvang	68	34	116	2	0	8	560
	rechtshulp	21	36	14	56	8	28	170
	maatschappelijk werk	12	4	11	29	8	8	100
	totaal dienstverlening	584	274	298	818	1.607	235	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5		
	ziekenfonds	320	268	-601	156	3.489	171	2.650
	betaalde premie	1.599	642	1.900	1.795	1.372	403	13.220
	gesimuleerde premie	1.919	910	1.298	1.951	4.861	574	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-218	-171	-17	693	-137	0

	voordeel	185	104	69	61	725	71	1.530
	nadeel	-185	-322	-240	-77	-33	-208	-1.530
	totaal zorgverzekering	320	50	-773	139	4.181	33	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5		
	bijzondere bijstand	28	9	6	170	18	5	230
	fiscale compensatie ziektekosten	100	132	65	155	210	16	830
	kwijtschelding locale heffingen	17	3	9	66	17	9	140
	totaal bestaanskosten	145	143	80	391	245	29	1.200

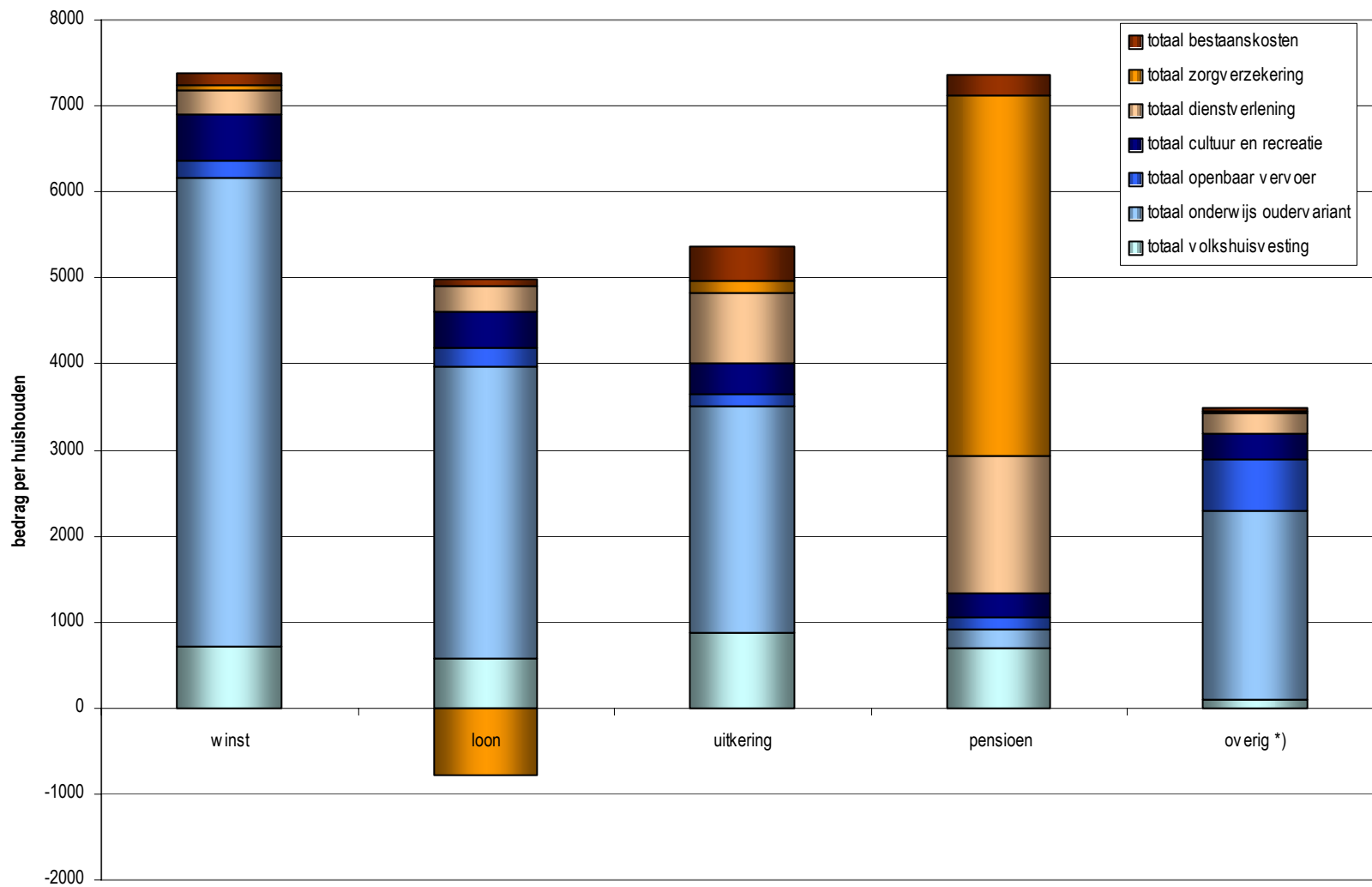
overheidsuitgaven in procenten		belangrijkste inkomensbron						
		winst	loon	uitkering	pensioen	overig *)		
totaal	totaal	1	2	3	4	5		
	totaal volkshuisvesting	100	5,7	53,9	18,0	20,7	1,5	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	6,4	64,9	7,5	0,5	20,6	22.630
	totaal openbaar vervoer	100	4,0	54,5	6,8	10,3	24,3	1.870
	totaal cultuur en recreatie	100	6,8	62,3	11,6	12,4	6,8	3.200
	totaal dienstverlening	100	2,2	28,8	17,0	48,3	3,7	4.830
	totaal zorgverzekering	100	0,7	-136,0	5,3	229,0	0,9	2.650
	totaal bestaanskosten	100	4,7	31,0	32,8	29,6	1,8	1.200
	totaal hoofdvariant	100	5,3	44,8	10,7	25,4	13,7	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	100	9,5	70,0	11,7	1,4	7,3	22.630
	totaal oudervariant	100	7,0	47,6	13,0	25,9	6,4	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5		
	huursubsidie	100	1,6	19,2	37,4	40,2	1,5	1.600
	objectsubsidie huur	100	1,7	47,2	21,9	26,3	2,8	90
	huurwaardevoordeel	100	8,0	71,4	8,3	10,9	1,5	3.180
	premie koopwoning	100	3,9	80,1	7,2	8,7	0,0	30
	totaal volkshuisvesting	100	5,7	53,9	18,0	20,7	1,5	4.900
onderwijs	hoofdvariant	100	1	2	3	4	5	
	primair onderwijs algemeen	100	8,5	74,6	9,7	0,5	6,7	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	100	4,7	57,5	14,3	0,6	22,8	410
	voortgezet onderwijs algemeen	100	8,8	72,8	9,4	0,1	8,8	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	100	3,9	59,9	5,6	0,0	30,5	2.580

	tegemoetkoming studiekosten	100	6,3	60,7	26,1	0,9	6,0	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	10,2	79,1	6,1	0,6	4,0	380
	educatie	100	5,1	55,3	15,4	8,7	15,4	500
	hoger onderwijs	100	3,5	56,1	1,2	0,4	38,7	4.120
	studiefinanciering	100	0,8	31,4	3,3	0,2	64,2	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	3,7	83,1	5,1	1,2	6,8	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	6,4	64,9	7,5	0,5	20,6	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	
	hoger onderwijs	100	11,1	65,7	13,5	3,3	6,4	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	100	10,9	67,8	14,9	2,1	4,2	2.580
	studiefinanciering	100	12,7	62,8	15,0	2,3	7,2	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	100	9,5	70,0	11,7	1,4	7,3	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5		
	trein	100	3,0	57,4	5,4	10,9	23,4	700
	bus, tram, metro	100	4,7	52,7	7,7	10,0	24,9	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	4,0	54,5	6,8	10,3	24,3	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5		
	sociaal cultureel werk	100	5,4	51,3	14,3	20,8	8,2	600
	sportaccommodaties	100	7,5	74,4	8,1	3,1	6,9	710
	openlucht recreatie	100	5,3	62,7	12,3	12,7	6,9	580
	openbare bibliotheek	100	6,2	64,5	11,8	10,6	6,9	400
	kunsthouding	100	7,4	64,0	11,5	11,2	5,9	170
	uitvoerende kunst	100	9,6	55,7	12,5	16,9	5,3	440
	musea	100	7,8	60,3	11,2	14,0	6,6	300
	totaal cultuur en recreatie	100	6,8	62,3	11,6	12,4	6,8	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	1,8	10,3	17,1	67,6	3,2	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	1,1	14,4	18,7	63,4	2,4	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	3,8	58,7	23,5	6,9	7,0	600
	kinderopvang	100	2,4	96,2	0,3	0,0	1,0	560
	rechtshulp	100	8,4	38,9	33,4	6,7	12,6	170
	maatschappelijk werk	100	1,6	51,9	28,9	11,9	5,7	100
	totaal dienstverlening	100	2,2	28,8	17,0	48,3	3,7	4.830

zorgverzekering		totaal						
		1	2	3	4	5		
	ziekenfonds	100	4,0	-105,9	5,9	191,1	4,9	2.650
	betaalde premie	100	1,9	67,0	13,6	15,1	2,3	13.220
	gesimuleerde premie	100	2,3	38,2	12,4	44,5	2,7	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-5,6	-52,2	-1,1	65,7	-6,8	0
	voordeel	100	2,7	21,0	4,0	68,8	3,5	1.530
	nadeel	100	8,3	73,2	5,1	3,1	10,3	-1.530
	totaal zorgverzekering	100	0,7	-136,0	5,3	229,0	0,9	2.650
bestaanskosten		totaal						
		1	2	3	4	5		
	bijzondere bijstand	100	1,5	11,4	74,3	11,3	1,5	230
	fiscale compensatie ziektekosten	100	6,3	36,8	18,8	36,7	1,4	830
	kwijtschelding locale heffingen	100	0,9	29,2	47,5	17,7	4,7	140
	totaal bestaanskosten	100	4,7	31,0	32,8	29,6	1,8	1.200

belangrijkste inkomensbron		aantal huishoudens op basis van AVO'99 (x 1000)					
1	winst	394	394	4.667	1.006	1.452	754
2	loon	4.667	0,048	0,564	0,122	0,176	0,091
3	uitkering	1.006					
4	pensioen	1.452					
5	overig	754					
	totaal	8.273					

inkomensbron

E4 Samenstelling huishouden

profijt van de overheid in 2003

bedrag per huishouden (in euro's)		samenstelling huishouden							uitgaven (mln. euro)
		thuiswonend kind 18+	alleenstaande <65	alleenstaande >65	eenoudergezin	paar zonder kind <65	paar zonder kind >65	paar met kinderen	
totaal	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
	totaal volkshuisvesting	1	438	856	1.242	679	593	842	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	3.350	1.501	61	7.326	957	133	7.034	22.630
	totaal openbaar vervoer	311	172	124	311	202	177	304	1.870
	totaal cultuur en recreatie	148	224	183	618	380	398	781	3.200
	totaal dienstverlening	40	411	2.044	893	281	947	560	4.830
	totaal zorgverzekering	-535	-647	2.987	-149	-307	5.656	-732	2.650
	totaal bestaanskosten	22	110	188	475	127	307	152	1.200
	totaal hoofdvariant	3.338	2.210	6.443	10.716	2.320	8.211	8.942	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	308	1.100	166	8.130	2.236	320	7.950	22.630
	totaal oudervariant	296	1.808	6.548	11.521	3.599	8.398	9.858	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
	huursubsidie	0	200	650	1.009	60	278	89	1.600
	objectsubsidie huur	1	17	19	27	9	13	7	90
	huurwaardevoordeel	0	218	184	204	608	301	738	3.180
	premie koopwoning	0	4	2	1	3	1	8	30
	totaal volkshuisvesting	1	438	856	1.242	679	593	842	4.900
onderwijs	hoofdvariant	1	2	3	4	5	6	7	
	primair onderwijs algemeen	23	122	26	3.570	70	36	3.439	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	0	44	0	229	76	1	79	410
	voortgezet onderwijs algemeen	233	67	7	2.105	40	0	2.340	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	1.162	88	0	509	127	9	395	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	14	5	0	385	11	1	125	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	0	4	0	171	0	0	189	380
	educatie	26	55	28	0	100	51	76	500
	hoger onderwijs	1.294	646	0	187	406	33	364	4.120

	studiefinanciering	213	586	457	0	160	107	0	10	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	13	12	14	0	9	20	2	18	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	3.350	1.501	61	7.326	957	133	7.034	22.630
onderwijs	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	oudervariant 18+	498	0	384	51	395	1.172	138	625	4.120
	hoger onderwijs	312	0	191	54	774	346	31	777	2.580
	middelbaar beroepsonderwijs	213	0	215	0	491	401	61	282	1.760
	studiefinanciering	2.737	308	1.100	166	8.130	2.236	320	7.950	22.630
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	308	1.100	166	8.130	2.236	320	7.950	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	trein	85	105	79	35	70	89	84	98	700
	bus,tram,metro	141	206	93	89	241	113	93	206	1.170
	totaal openbaar vervoer	226	311	172	124	311	202	177	304	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	sociaal cultureel werk	73	35	40	63	102	71	115	118	600
	sportaccommodaties	86	43	35	9	187	57	24	242	710
	openlucht recreatie	70	29	44	26	94	79	83	128	580
	openbare bibliotheek	48	14	18	19	101	40	40	121	400
	kunsthouding	21	7	13	9	34	17	19	46	170
	uitvoerend kunst	53	11	47	39	42	76	72	67	440
	musea	36	9	29	18	58	40	45	61	300
	totaal cultuur en recreatie	387	148	224	183	618	380	398	781	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	325	0	230	1.663	102	120	647	123	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	86	0	56	345	74	52	246	26	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	73	23	90	25	193	81	32	100	600
	kinderopvang	68	0	2	0	344	0	0	269	560
	rechtshulp	21	13	24	4	122	19	12	21	170
	maatschappelijk werk	12	4	10	7	58	9	10	20	100
	totaal dienstverlening	584	40	411	2.044	893	281	947	560	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	ziekenfonds	320	-499	-586	2.544	-96	-145	4.580	-365	2.650
	betaalde premie	1.599	1.022	1.287	1.194	1.334	2.182	1.582	1.941	13.220
	gesimuleerde premie	1.919	524	701	3.738	1.238	2.037	6.162	1.576	15.870

wettelijke bijdragen	0	-36	-60	443	-53	-162	1.076	-367	0
voordeel	185	50	45	457	38	76	1.135	56	1.530
nadeel	-185	-85	-105	-14	-91	-239	-59	-422	-1.530
totaal zorgverzekering	320	-535	-647	2.987	-149	-307	5.656	-732	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
bijzondere bijstand	28	4	41	28	277	6	10	23	230
fiscale compensatie ziektekosten	100	18	42	136	70	114	288	117	830
kwijtschelding lokale heffingen	17	0	27	24	128	7	9	12	140
totaal bestaanskosten	145	22	110	188	475	127	307	152	1.200

overheidsuitgaven in procenten	samenstelling huishouden						
---------------------------------------	---------------------------------	--	--	--	--	--	--

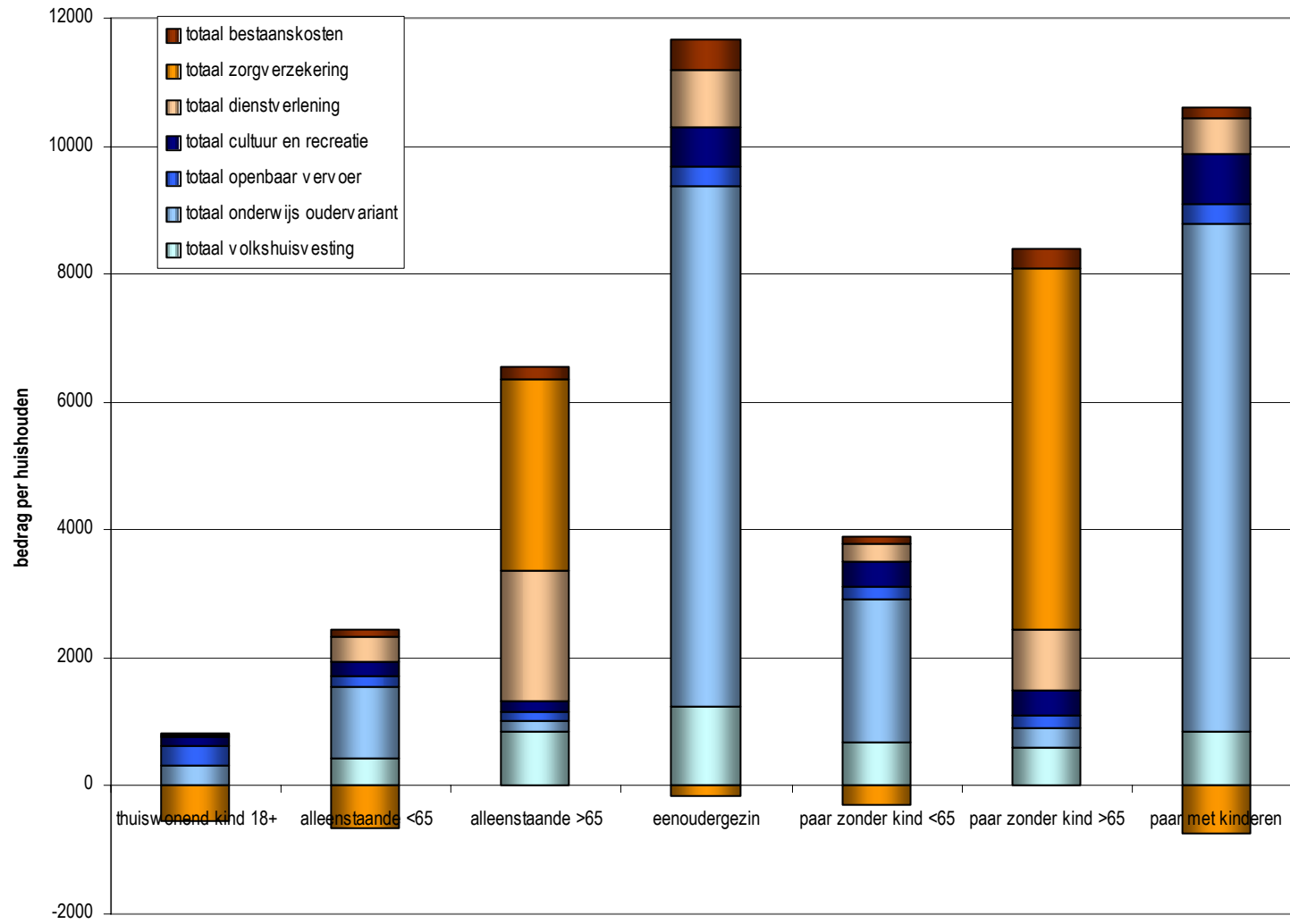
		thuiswonend kind 18+	alleenstaande <65	alleenstaande >65 eenoudergezin	paar zonder kind <65	paar zonder kind >65	paar met kinderen		
	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
totaal	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
totaal volkshuisvesting	100	0,0	16,0	14,5	6,3	24,9	8,2	30,1	4.900
totaal onderwijs hoofdvariant	100	17,5	11,9	0,2	8,0	7,6	0,4	54,4	22.630
totaal openbaar vervoer	100	19,6	16,4	5,5	4,1	19,4	6,4	28,5	1.870
totaal cultuur en recreatie	100	5,5	12,6	4,8	4,8	21,3	8,4	42,7	3.200
totaal dienstverlening	100	1,0	15,2	35,2	4,6	10,4	13,2	20,3	4.830
totaal zorgverzekering	100	-23,8	-43,7	93,7	-1,4	-20,8	144,2	-48,3	2.650
totaal bestaanskosten	100	2,2	16,4	13,0	9,8	19,0	17,3	22,2	1.200
totaal hoofdvariant	100	9,5	9,6	13,0	6,4	10,1	13,4	37,9	41.280
totaal onderwijs oudervariant	100	1,6	8,7	0,6	8,9	17,7	1,0	61,4	22.630
totaal oudervariant	100	0,8	7,8	13,2	6,9	15,6	13,7	41,8	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
huursubsidie	100	0,0	22,4	33,8	15,6	6,7	11,7	9,7	1.600
objectsubsidie huur	100	1,6	33,0	17,8	7,5	17,3	9,7	13,2	90
huurwaardevoordeel	100	0,0	12,3	4,8	1,6	34,3	6,4	40,6	3.180
premie koopwoning	100	0,0	21,6	6,5	1,2	19,7	3,0	48,0	30
totaal volkshuisvesting	100	0,0	16,0	14,5	6,3	24,9	8,2	30,1	4.900
onderwijs	hoofdvariant	1	2	3	4	5	6	7	
primair onderwijs algemeen	100	0,4	3,0	0,3	12,1	1,7	0,3	82,2	7.320
primair onderwijs doelgroepen	100	0,0	19,0	0,0	13,9	33,3	0,2	33,6	410

	voortgezet onderwijs algemeen	100	5,4	2,3	0,1	10,3	1,4	0,0	80,4	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	100	53,1	6,1	0,0	4,9	8,8	0,2	26,8	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	100	4,6	2,4	0,0	26,5	5,6	0,1	60,7	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	0,0	1,7	0,0	11,2	0,0	0,0	87,1	380
	educatie	100	6,1	19,8	4,6	0,0	36,0	6,8	26,6	500
	hoger onderwijs	100	37,0	28,1	0,0	1,1	17,7	0,5	15,4	4.120
	studiefinanciering	100	39,3	46,5	0,0	2,3	10,9	0,0	1,0	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	12,9	23,4	0,0	2,1	32,2	1,1	28,2	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	17,5	11,9	0,2	8,0	7,6	0,4	54,4	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	5	6	7	
	hoger onderwijs	100	0,0	16,7	1,0	2,4	51,0	2,3	26,5	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	100	0,0	13,3	1,7	7,4	24,0	0,8	52,7	2.580
	studiefinanciering	100	0,0	21,8	0,0	6,9	40,9	2,3	28,0	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	100	1,6	8,7	0,6	8,9	17,7	1,0	61,4	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	trein	100	17,7	20,1	4,1	2,5	22,8	8,1	24,6	700
	bus, tram, metro	100	20,7	14,2	6,3	5,1	17,3	5,4	30,8	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	19,6	16,4	5,5	4,1	19,4	6,4	28,5	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	sociaal cultureel werk	100	6,8	11,8	8,7	4,2	21,1	13,0	34,3	600
	sportaccommodaties	100	7,1	8,9	1,1	6,5	14,5	2,2	59,5	710
	openlucht recreatie	100	5,9	13,5	3,7	4,0	24,5	9,7	38,7	580
	openbare bibliotheek	100	4,2	8,0	4,0	6,3	18,0	6,8	52,8	400
	kunstzinnige vorming	100	4,9	13,2	4,3	4,9	18,2	7,4	47,1	170
	uitvoerende kunst	100	3,0	19,0	7,3	2,4	30,8	11,0	26,5	440
	musea	100	3,5	17,2	5,0	4,8	23,9	10,2	35,3	300
	totaal cultuur en recreatie	100	5,5	12,6	4,8	4,8	21,3	8,4	42,7	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	0,0	15,3	51,4	0,9	8,0	16,3	8,0	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	0,0	14,0	40,4	2,6	13,0	23,4	6,4	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	4,6	26,8	3,4	8,0	24,3	3,6	29,3	600
	kinderopvang	100	0,1	0,5	0,0	15,2	0,1	0,0	84,2	560
	rechtshulp	100	8,8	25,3	2,1	17,8	19,8	4,6	21,6	170

	maatschappelijk werk	100	4,8	17,3	5,7	14,5	16,3	7,1	34,4	100
	totaal dienstverlening	100	1,0	15,2	35,2	4,6	10,4	13,2	20,3	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	ziekenfonds	100	-22,2	-39,6	79,8	-0,9	-9,8	116,8	-24,1	2.650
	betaalde premie	100	9,1	17,5	7,5	2,5	29,6	8,1	25,7	13.220
	gesimuleerde premie	100	3,9	7,9	19,6	1,9	23,0	26,2	17,4	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-2,8	-7,1	24,1	-0,9	-19,0	47,5	-41,9	0
	voordeel	100	3,8	5,2	24,8	0,6	8,9	50,1	6,4	1.530
	nadeel	100	6,6	12,3	0,8	1,5	28,0	2,6	48,3	-1.530
	totaal zorgverzekering	100	-23,8	-43,7	93,7	-1,4	-20,8	144,2	-48,3	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4	5	6	7		
	bijzondere bijstand	100	2,0	32,3	10,1	29,9	4,9	3,0	17,8	230
	fiscale compensatie ziektekosten	100	2,6	9,0	13,6	2,1	24,6	23,4	24,7	830
	kwijtschelding lokale heffingen	100	0,0	34,2	14,4	22,7	9,4	4,5	14,8	140
	totaal bestaanskosten	100	2,2	16,4	13,0	9,8	19,0	17,3	22,2	1.200

samenstelling huishouden		aantal huishoudens op basis van AVO'99 (x 1000)							
1	thuiswonend kind 18+	1.180	1.180	1.793	832	248	1.794	676	1.750
2	alleenstaande <65	1.793	0,143	0,217	0,101	0,030	0,217	0,082	0,212
3	alleenstaande >65	832							
4	eenoudergezin	248							
5	paar zonder kinderen <65	1.794							
6	paar zonder kinderen >65	676							
7	paar met kinderen	1.750							
	totaal	8.273							

samenstelling huishouden

E5 Leef tijd kostwinner

profijt van de overheid in 2003

bedrag per huishouden (in euro's)		leeftijd kostwinner				uitgaven (mln. euro)	
		18-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	≥65 jaar		
totaal	totaal	1	2	3	4		
	totaal volkshuisvesting	593	267	768	792	694	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	3.065	5.255	1.286	115	22.630
	totaal openbaar vervoer	226	226	226	226	226	1.870
	totaal cultuur en recreatie	387	225	626	427	284	3.200
	totaal dienstverlening	584	584	584	584	584	4.830
	totaal zorgverzekering	320	-773	-1.019	367	4.165	2.650
	totaal bestaanskosten	145	69	147	179	239	1.200
	totaal hoofdvariant	4.992	3.663	6.586	3.862	6.307	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	656	5.864	4.192	267	22.630
	totaal oudervariant	4.992	1.254	7.196	6.768	6.459	41.280
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4		
	huursubsidie	193	93	171	164	438	1.600
	objectsubsidie huur	11	8	10	11	16	90
	huurwaardevoordeel	385	165	578	613	238	3.180
	premie koopwoning	4	0	9	4	2	30
	totaal volkshuisvesting	593	267	768	792	694	4.900
onderwijs	hoofdvariant	1	2	3	4		
	primair onderwijs algemeen	885	369	2.596	252	30	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	50	42	114	20	2	410
	voortgezet onderwijs algemeen	616	140	1.603	631	11	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	312	626	306	92	6	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	44	10	111	46	2	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	46	0	110	75	1	380
	educatie	60	52	82	60	44	500
	hoger onderwijs	498	1.209	286	72	14	4.120
	studiefinanciering	213	595	30	29	2	1.760

	fiscale compensatie studiekosten	13	22	16	7	1	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	2.737	3.065	5.255	1.286	115	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	
	hoger onderwijs	498	13	379	1.783	94	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	312	5	597	661	53	2.580
	studiefinanciering	213	3	256	655	27	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	2.737	656	5.864	4.192	267	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4		
	trein	85	109	82	79	52	700
	bus, tram, metro	141	163	163	129	86	1.170
	totaal openbaar vervoer	226	226	226	226	226	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4		
	sociaal cultureel werk	73	42	94	81	86	600
	sportaccommodaties	86	60	180	66	17	710
	openlucht recreatie	70	49	103	77	52	580
	openbare bibliotheek	48	19	96	50	29	400
	kunsthouding	21	10	36	23	13	170
	uitvoerende kunst	53	26	63	82	56	440
	musea	36	18	54	47	31	300
	totaal cultuur en recreatie	387	225	626	427	284	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	325	38	90	323	1.183	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	86	9	38	84	294	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	73	72	101	76	28	600
	kinderopvang	68	69	163	3	0	560
	rechtshulp	21	22	27	22	8	170
	maatschappelijk werk	12	9	18	11	8	100
	totaal dienstverlening	584	584	584	584	584	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2	3	4		
	ziekenfonds	320	-710	-746	554	3.445	2.650
	betaalde premie	1.599	1.622	1.738	1.581	1.370	13.220
	gesimuleerde premie	1.919	912	992	2.136	4.815	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-63	-273	-187	720	0

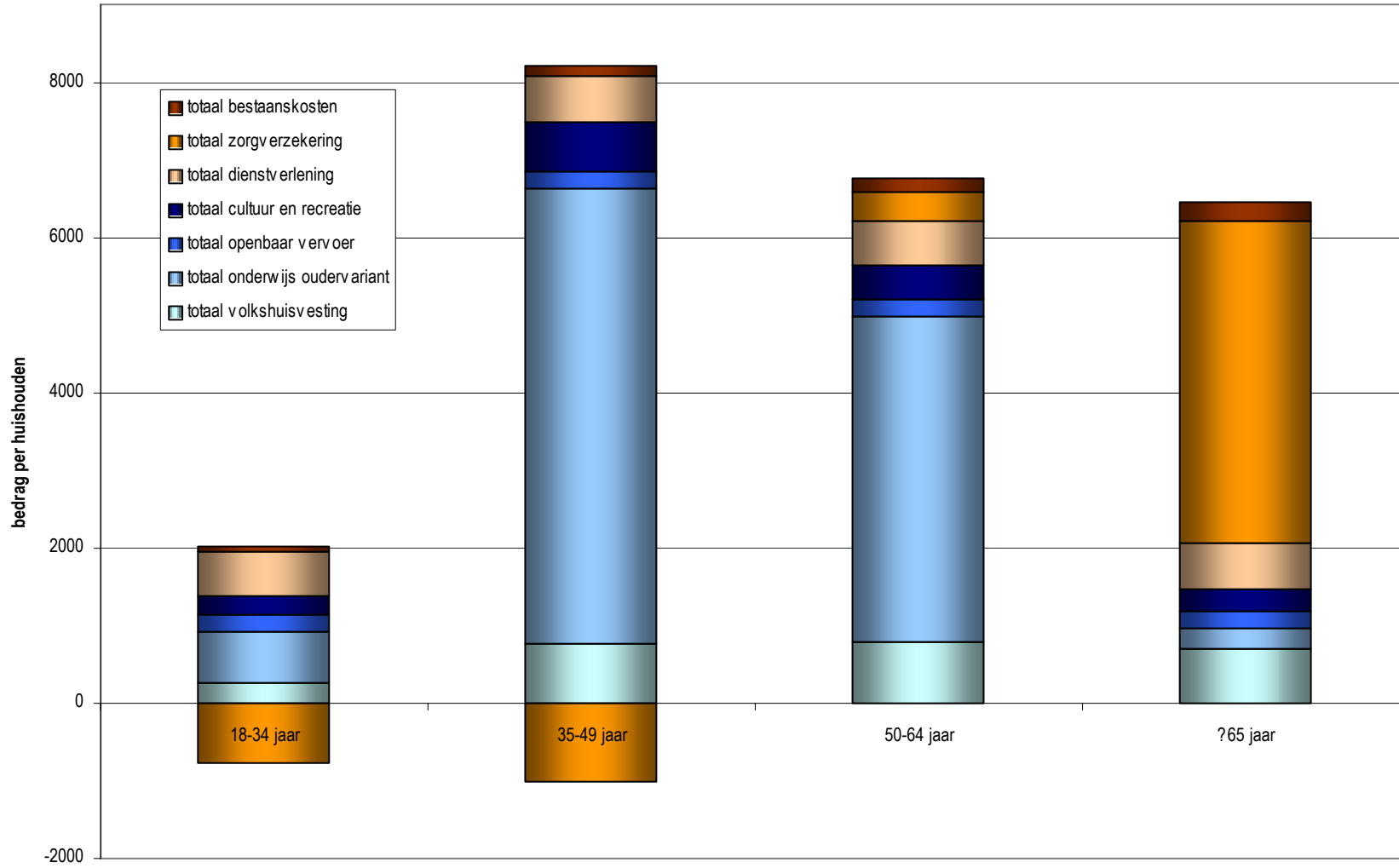
	voordeel	185	62	50	45	758	1.530	
	nadeel	-185	-125	-323	-233	-37	-1.530	
	totaal zorgverzekering	320	-773	-1.019	367	4.165	2.650	
bestaanskosten	totaal	1	2	3	4			
	bijzondere bijstand	28	28	37	25	18	230	
	fiscale compensatie ziektekosten	100	28	90	136	204	830	
	kwijtschelding locale heffingen	17	13	20	19	17	140	
	totaal bestaanskosten	145	69	147	179	239	1.200	
overheidsuitgaven in procenten		leeftijd kostwinner						
		18-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	≥65 jaar			
totaal	totaal	1	2	3	4			
	totaal volkshuisvesting	100	15,0	35,1	28,0	21,8	4.900	
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	37,3	52,0	9,8	0,8	22.630	
	totaal openbaar vervoer	100	33,3	27,1	20,9	18,7	1.870	
	totaal cultuur en recreatie	100	19,3	43,8	23,1	13,7	3.200	
	totaal dienstverlening	100	33,3	27,1	20,9	18,7	4.830	
	totaal zorgverzekering	100	-80,3	-86,2	24,0	242,4	2.650	
	totaal bestaanskosten	100	15,8	27,5	25,9	30,8	1.200	
	totaal hoofdvariant	100	24,4	35,8	16,2	23,6	41.280	
	totaal onderwijs oudervariant	100	8,0	58,1	32,1	1,8	22.630	
	totaal oudervariant	100	8,4	39,1	28,4	24,1	41.280	
volkshuisvesting	totaal	1	2	3	4			
	huursubsidie	100	16,1	23,9	17,8	42,2	1.600	
	objectsubsidie huur	100	24,3	25,9	21,8	28,0	90	
	huurwaardevoordeel	100	14,3	40,7	33,4	11,5	3.180	
	premie koopwoning	100	2,8	65,9	21,5	9,8	30	
	totaal volkshuisvesting	100	15,0	35,1	28,0	21,8	4.900	
onderwijs	hoofdvariant	1	2	3	4			
	primair onderwijs algemeen	100	13,9	79,5	6,0	0,6	7.320	
	primair onderwijs doelgroepen	100	28,3	62,5	8,5	0,7	410	
	voortgezet onderwijs algemeen	100	7,5	70,6	21,5	0,3	5.090	
	middelbaar beroepsonderwijs	100	66,8	26,6	6,2	0,4	2.580	

	tegemoetkoming studiekosten	100	7,5	69,3	22,1	1,0	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	0,0	65,0	34,4	0,6	380
	educatie	100	28,6	36,8	20,9	13,7	500
	hoger onderwijs	100	80,8	15,5	3,0	0,5	4.120
	studiefinanciering	100	93,1	3,8	2,9	0,2	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	55,2	32,8	10,8	1,2	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	37,3	52,0	9,8	0,8	22.630
onderwijs	oudervariant 18+	totaal	1	2	3	4	
	hoger onderwijs	100	0,9	20,6	75,0	3,5	4.120
	middelbaar beroepsonderwijs	100	0,5	51,9	44,4	3,2	2.580
	studiefinanciering	100	0,5	32,5	64,5	2,4	1.760
	totaal onderwijs oudervariant	100	8,0	58,1	32,1	1,8	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2	3	4		
	trein	100	42,8	26,2	19,5	11,5	700
	bus, tram, metro	100	38,3	31,3	19,0	11,3	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	33,3	27,1	20,9	18,7	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2	3	4		
	sociaal cultureel werk	100	19,4	35,0	23,5	22,0	600
	sportaccommodaties	100	23,4	56,7	16,2	3,7	710
	openlucht recreatie	100	23,2	39,8	23,1	13,9	580
	openbare bibliotheek	100	13,1	54,0	21,5	11,3	400
	kunsthouding	100	16,8	47,2	23,8	12,1	170
	uitvoerende kunst	100	16,0	32,0	32,4	19,5	440
	musea	100	16,6	40,5	27,1	15,8	300
	totaal cultuur en recreatie	100	19,3	43,8	23,1	13,7	3.200
dienstverlening	totaal	1	2	3	4		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	3,9	7,5	20,8	67,8	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	3,4	12,0	20,6	63,9	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	33,2	37,6	21,8	7,3	600
	kinderopvang	100	33,7	65,2	1,1	0,0	560
	rechtshulp	100	35,3	35,5	21,9	7,3	170
	maatschappelijk werk	100	26,0	41,3	19,8	12,8	100
	totaal dienstverlening	100	33,3	27,1	20,9	18,7	4.830

zorgverzekering		totaal					
		1	2	3	4		
ziekenfonds		100	-73,7	-63,0	36,2	200,5	2.650
betaalde premie		100	33,8	29,5	20,7	16,0	13.220
gesimuleerde premie		100	15,8	14,0	23,3	46,8	15.870
wettelijke bijdragen		0	-11,4	-40,1	-21,2	72,6	0
voordeel		100	11,1	7,3	5,1	76,4	1.530
nadeel		100	22,5	47,4	26,3	3,8	-1.530
totaal zorgverzekering		100	-80,3	-86,2	24,0	242,4	2.650
bestaanskosten		totaal					
		1	2	3	4		
bijzondere bijstand		100	33,9	35,8	18,5	11,9	230
fiscale compensatie ziektekosten		100	9,2	24,4	28,5	38,0	830
kwijtschelding lokale heffingen		100	25,6	32,2	23,0	19,2	140
totaal bestaanskosten		100	15,8	27,5	25,9	30,8	1.200

leeftijd kostwinner		aantal huishoudens op basis van AVO'99 (x 1000)				
1	18-34 jaar	2.755	2.755	2.242	1.733	1.543
2	35-49 jaar	2.242	0,333	0,271	0,209	0,187
3	50-64 jaar	1.733				
4	≥65 jaar	1.543				
	totaal	8.273				

leeftijd kostwinner

E6 Geslacht

profijt van de overheid in 2003

bedrag per persoon (in euro's)		geslacht persoon			uitgaven (mln. euro)
		man	vrouw		
totaal		totaal	1	2	
	totaal volkshuisvesting	302	256	347	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	1.395	1.439	1.352	22.630
	totaal openbaar vervoer	115	113	118	1.870
	totaal cultuur en recreatie	197	180	214	3.200
	totaal dienstverlening	298	204	390	4.830
	totaal zorgverzekering	163	-177	497	2.650
	totaal bestaanskosten	74	61	87	1.200
	totaal hoofdvariant	2.544	2.075	3.004	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	1.395	1.260	1.527	22.630
	totaal oudervariant	2.544	1.896	3.179	41.280
volkshuisvesting		totaal	1	2	
	huursubsidie	99	53	143	1.600
	objectsubsidie huur	6	5	7	90
	huurwaardevoordeel	196	196	196	3.180
	premie koopwoning	2	2	2	30
	totaal volkshuisvesting	302	256	347	4.900
onderwijs	geslacht kind	totaal	1	2	
	primair onderwijs algemeen	451	472	430	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	25	26	24	410
	voortgezet onderwijs algemeen	314	311	316	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	159	171	147	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	22	16	29	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	23	24	23	380
	educatie	31	28	33	500
	hoger onderwijs	254	269	239	4.120
	studiefinanciering	108	116	101	1.760

	fiscale compensatie studiekosten	7	6	7	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	1.395	1.439	1.352	22.630
onderwijs	geslacht ouder	totaal	1	2	
	primair onderwijs algemeen	451	404	497	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	25	21	30	410
	voortgezet onderwijs algemeen	314	292	335	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	159	142	176	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	22	16	29	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	23	21	25	380
	educatie	31	30	32	500
	hoger onderwijs	254	237	271	4.120
	studiefinanciering	108	92	124	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	7	6	7	110
	totaal onderwijs oudervariant	1.395	1.260	1.527	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2		
	trein	43	46	40	700
	bus, tram, metro	72	67	77	1.170
	totaal openbaar vervoer	115	113	118	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2		
	sociaal cultureel werk	37	34	40	600
	sportaccommodaties	44	47	41	710
	openlucht recreatie	36	36	36	580
	openbare bibliotheek	25	16	34	400
	kunsthouding	10	7	14	170
	uitvoerende kunst	27	24	31	440
	musea	18	18	19	300
	totaal cultuur en recreatie	197	180	214	3.200
dienstverlening	totaal	1	2		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	166	108	222	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	44	27	61	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	37	26	48	600
	kinderopvang	35	30	39	560
	rechtshulp	10	9	12	170

	maatschappelijk werk	6	5	8	100
	totaal dienstverlening	298	204	390	4.830
zorgverzekering		totaal	1	2	
	ziekenfonds	163	-143	464	2.650
	betaalde premie	815	873	757	13.220
	gesimuleerde premie	978	730	1.221	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-34	33	0
	voordeel	94	97	91	1.530
	nadeel	-94	-131	-58	-1.530
	totaal zorgverzekering	163	-177	497	2.650
bestaanskosten		totaal	1	2	
	bijzondere bijstand	14	9	19	230
	fiscale compensatie ziektekosten	51	47	55	830
	kwijtschelding lokale heffingen	9	5	12	140
	totaal bestaanskosten	74	61	87	1.200

overheidsuitgaven in procenten		geslacht persoon			
			man	vrouw	
totaal		totaal	1	2	
	totaal volkshuisvesting	100	42,0	58,0	4.900
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	51,1	48,9	22.630
	totaal openbaar vervoer	100	48,3	51,7	1.870
	totaal cultuur en recreatie	100	45,2	54,8	3.200
	totaal dienstverlening	100	33,9	66,1	4.830
	totaal zorgverzekering	100	-53,7	153,7	2.650
	totaal bestaanskosten	100	40,8	59,2	1.200
	totaal hoofdvariant	100	40,4	59,6	41.280
	totaal onderwijs oudervariant	100	44,7	55,3	22.630
	totaal oudervariant	100	36,9	63,1	41.280
volkshuisvesting		totaal	1	2	
	huursubsidie	100	26,8	73,3	1.600
	objectsubsidie huur	100	40,8	59,2	90
	huurwaardevoordeel	100	49,6	50,4	3.180

	premie koopwoning	100	46,7	53,3	30
	totaal volkshuisvesting	100	42,0	58,0	4.900
onderwijs	geslacht kind	totaal	1	2	
	primair onderwijs algemeen	100	51,8	48,2	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	100	51,2	48,8	410
	voortgezet onderwijs algemeen	100	49,1	50,9	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	100	53,3	46,7	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	100	34,7	65,3	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	50,0	50,0	380
	educatie	100	45,3	54,7	500
	hoger onderwijs	100	52,4	47,6	4.120
	studiefinanciering	100	52,8	47,2	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	44,5	55,5	110
	totaal onderwijs hoofdvariant	100	51,1	48,9	22.630
onderwijs	geslacht ouder	totaal	1	2	
	primair onderwijs algemeen	100	44,4	55,6	7.320
	primair onderwijs doelgroepen	100	40,2	59,8	410
	voortgezet onderwijs algemeen	100	46,0	54,0	5.090
	middelbaar beroepsonderwijs	100	44,1	55,9	2.580
	tegemoetkoming studiekosten	100	34,7	65,3	360
	kinderbijslag 16-17-jarigen	100	45,3	54,7	380
	educatie	100	47,4	52,6	500
	hoger onderwijs	100	46,1	53,9	4.120
	studiefinanciering	100	42,1	57,9	1.760
	fiscale compensatie studiekosten	100	44,5	55,5	110
	totaal onderwijs oudervariant	100	44,7	55,3	22.630
openbaar vervoer (OVG-variant)	totaal	1	2		
	trein	100	52,7	47,3	700
	bus, tram, metro	100	45,7	54,3	1.170
	totaal openbaar vervoer	100	48,3	51,7	1.870
cultuur en recreatie	totaal	1	2		
	sociaal cultureel werk	100	44,9	55,1	600
	sportaccommodaties	100	52,7	47,3	710

	openlucht recreatie	100	49,8	50,2	580
	openbare bibliotheek	100	31,3	68,7	400
	kunstzinnige vorming	100	32,8	67,2	170
	uitvoerende kunst	100	42,9	57,1	440
	musea	100	48,2	51,8	300
	totaal cultuur en recreatie	100	45,2	54,8	3.200
dienstverlening	totaal	1	2		
	thuiszorg & ouder- en kindzorg	100	32,3	67,7	2.690
	voorzieningen voor gehandicapten	100	30,0	70,0	710
	ambulante geest. gezondheidszorg	100	34,2	65,8	600
	kinderopvang	100	43,0	57,0	560
	rechtshulp	100	42,9	57,1	170
	maatschappelijk werk	100	36,8	63,2	100
	totaal dienstverlening	100	33,9	66,1	4.830
zorgverzekering	totaal	1	2		
	ziekenfonds	100	-43,4	143,4	2.650
	betaalde premie	100	53,1	46,9	13.220
	gesimuleerde premie	100	36,9	63,1	15.870
	wettelijke bijdragen	0	-17,8	17,8	0
	voordeel	100	51,0	49,0	1.530
	nadeel	100	68,8	31,2	-1.530
	totaal zorgverzekering	100	-53,7	153,7	2.650
bestaanskosten	totaal	1	2		
	bijzondere bijstand	100	30,9	69,1	230
	fiscale compensatie ziektekosten	100	45,4	54,6	830
	kwijtschelding lokale heffingen	100	30,0	70,0	140
	totaal bestaanskosten	100	40,8	59,2	1.200

geslacht persoon		aantal personen op basis van AVO'99 (x 1000)		
1	man	8.031	8.031	8.195
2	vrouw	8.195	0,495	0,505
	totaal	16.225		

Toelichting

Het toerekenen van het profijt van de overheid naar mannen en vrouwen levert een aantal problemen op.

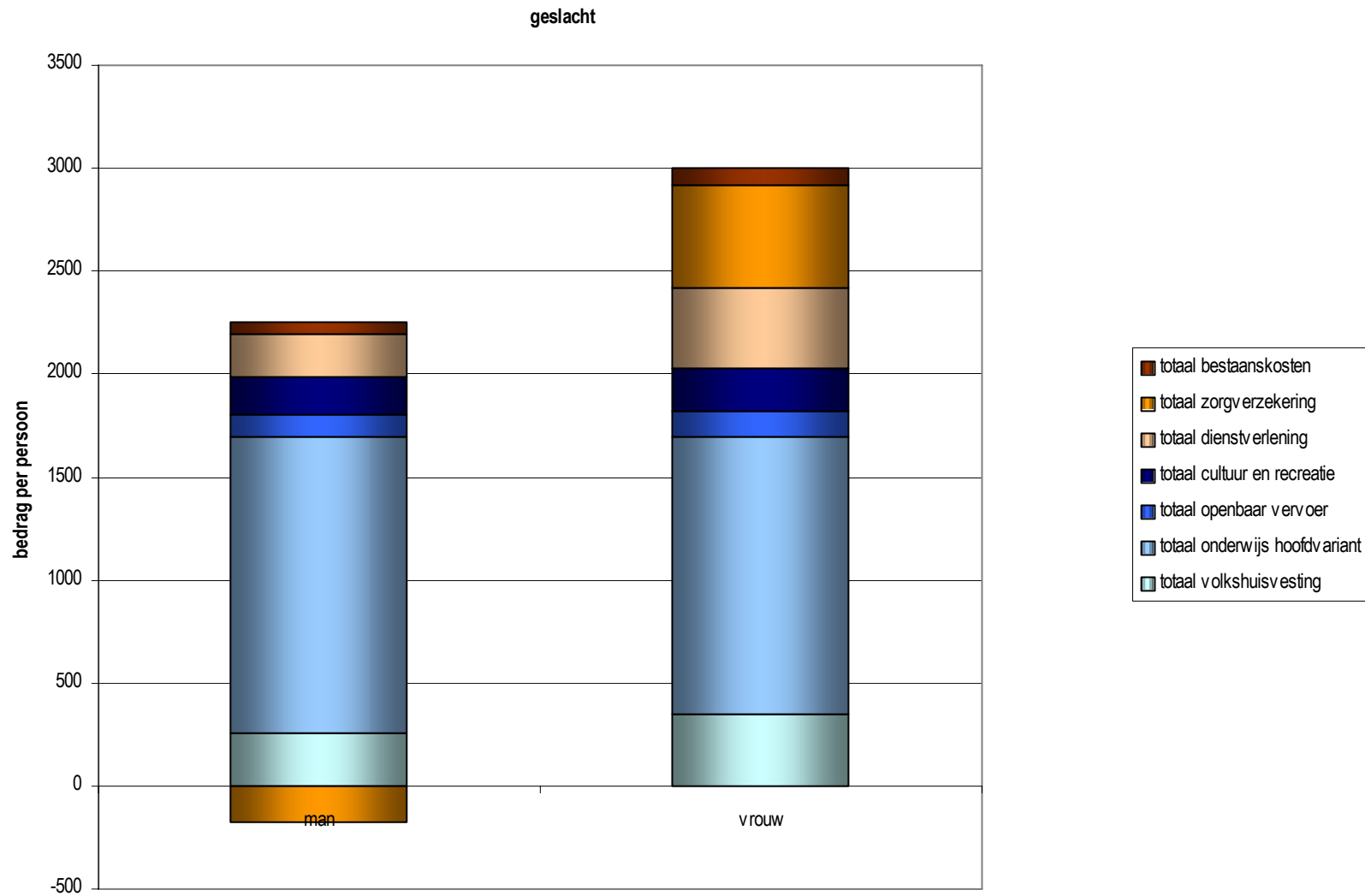
Deze problemen betreffen het volgende:

- Hoe moet worden omgegaan met kinderen van 0-17 jaar?
- Hoe moet worden omgegaan met voorzieningen die op huishoudensniveau worden geconsumeerd?

Voor zover kinderen deelnemen aan voorzieningen waarvan zij zelf individueel profijt hebben, wordt het man-vrouw onderscheid gemaakt. De betrokken overheidsuitgaven worden naar rato van het gebruik aan jongens en meisjes toegerekend. Dat geldt bijvoorbeeld voor de onderwijsdeelname en het museumbezoek, maar niet voor de kinderopvang omdat hier het arbeidsmarktperspectief van de ouder(s) voorop staat. De kinderopvang wordt daarmee als een voorziening voor de ouders aangemerkt.

Voor voorzieningen die op huishoudensniveau worden geconsumeerd, zoals huursubsidie en kinderopvang, wordt uitgegaan van het geslacht van de ouder(s). Als het alleenstaanden of paren zonder kinderen betreft, geldt uiteraard het geslacht van betrokkenen. Het berekende profijt wordt dan naar rato van in huishoudens aanwezige volwassenen aan mannen en vrouwen toegedeeld. Inwonende volwassen kinderen blijven daarbij buiten beeld.

Bij een aantal voorzieningen is het profijt op huishoudensniveau aan personen toegedeeld, omdat niet bekend was welke persoon de gebruiker van de betrokken voorziening is. Dat geldt bijvoorbeeld voor de thuiszorg en voor fiscale faciliteiten. Zo is bij de thuiszorg niet bekend zijn voor welke persoon in het huishouden de thuiszorg is ingeschakeld en laat de fiscus bij de aftrek van ziektekosten toe de aftrek te laten plaatsvinden bij de persoon met het hoogste marginale tarief. Het is in de fiscale administratie dus niet bekend voor welke persoon ziektekosten zijn gemaakt.

Noten

1. Hiermee zijn we in feite een bedrijfskolom aan het construeren, dat wil zeggen een schema waarin de finale productie wordt gekoppeld aan de ingezette middelen bij de betrokken uitvoerende en aansturende instanties (zie De Groot et al. 1994).
2. De term 'doeltreffendheid' wordt hier gereserveerd voor de mate waarin de directe, via het eindproduct meetbare, doelstellingen wordt gehaald, de term 'effectiviteit' heeft dan betrekking op een achterliggende doelstelling. Over het algemeen worden deze termen overigens als synoniemen beschouwd (zie bv. Haselbekke et al. 1990). De term 'effectindicator' heeft in de regel betrekking op kengetallen die de mate beschrijven waarin deze achterliggende doelstelling wordt gehaald. De mate waarin dit het geval is, is vaak niet alleen een resultante van het betreffende productieproces, maar ook van andere omgevingsfactoren. Vanwege de rol van omgevingsfactoren is de neutrale term 'doelbereikingsindicator' in dit verband vaak meer op zijn plaats (zie bv. ministerie van Financiën 1994).
3. Uitgaven op kasbasis worden toegerekend aan het jaar waarin de betaling plaatsvindt en niet aan het jaar waarin het product wordt geleverd. Dit laatste geldt wel bij kostenberekening op transactiebasis. Gegevens op kasbasis kunnen schommelingen vertonen die geen relatie hebben met het productieproces.
4. Het is overigens nauwkeuriger om uit te gaan van specifieke voor de betreffende deelsector of betreffende goederencategorie geldende deflatoren, maar dat is bij globale macrogegevens, waarbij geen verdere differentiatie beschikbaar is naar de aard van de verbruikte goederen, niet mogelijk.
5. Meubilair wordt weliswaar als materiële uitgave geboekt, maar wordt in de praktijk toch pas na een aantal jaren vervangen. Dit kan bijvoorbeeld bij verhuizingen of oplevering van nieuwbouw leiden tot fluctuaties in de materiële uitgaven.
6. Overigens wordt, zoals eerder is betoogd, voor kapitaalgoederen ook wel een geheel andere, fysieke, benadering gekozen. De inzet van middelen van ziekenhuizen wordt dan bijvoorbeeld gemeten via het aantal bedden, het aantal operatiekamers en het aantal duurzame apparaten. Dit leidt tot drastisch andere uitkomsten voor de prijs- en volumeontwikkeling van kapitaalgoederen.
7. Overigens is aan het eind van de jaren negentig een discrepantie ontstaan tussen het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie en dat voor het BBP. Dit ligt vooral aan de sterke stijging van de olieprijsen.
8. Als de vraag met 1% stijgt, maar de arbeidsproductiviteit eveneens de neiging vertoont met 1% per jaar te groeien, dan is uitbreiding van het personeelsbestand niet noodzakelijk enzovoort.
9. Analyses die zich beperken tot de arbeidsproductiviteit, kunnen eenzijdig en misleidend zijn. De arbeidsproductiviteit kan bijvoorbeeld toenemen ten koste van een onevenredige inzet van materiaal, zodat er in termen van alle ingezette middelen juist sprake kan zijn van een productiviteitsdaling. Dit geldt bijvoorbeeld voor sommige peperdure automatiseringsprojecten die meer kosten dan opbrengen.